

Kuva Asematornista Tammelaan. Aarne Pietinen Oy 1939. Lähde Tampereen museoiden kuva-arkisto.

TAMPEREEN TAVARA-ASEMA

ja muut VR:n rakennukset Itsenäisyydenkadun pohjoispuolella

R A K E N N U S H I S T O R I A S E L V I T Y S

ARKKITEHTITOIMISTO HANNA LYYTINEN KY
17.12.2003

Esipuhe

Tämän rakennushistoriallisen selvityksen tavoitteena oli dokumentoida Itsenäisyydenkadun pohjoispuolella, ratapihan itäpuolella sijaitsevien tavara-aseman ja muiden valtionrautateiden rakennusten nykytila ja arvioida niiden rakennushistoriallista merkitystä ajankohtaisen suunnittelun ja kaavoituksen tarpeisiin. Selvityksen on tilannut Tampereen kaupungin ympäristötoimen kaavoitusyksikkö, jota edustaa projektiarkkitehti Kristiina Jääskeläinen. Selvitys on toteutettu Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Ky:n nimissä syksyllä 2003. Työhön on osallistunut allekirjoittaneen lisäksi arkkitehtiylöppilas Terhi Lehtimäki.

Selvitys perustuu kohdeinventoinnin lisäksi kirjallisuus- ja arkistokartoitukseen. Kuvien lähteet esitetään kuvan yhteydessä. Mikäli lähdetieto puuttuu, kuva on tekijän.

Selvitys jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä historialluvussa kerrotaan tavara-aseman ympäristön rakentamisen ja muutosten kaupunkikuvallisista vaiheista, rautateiden arkkitehtuurista ja rautatieyhteisön asemasta. Esityksen perusteella on mahdollista arvioida selvitettävien rakennusten rakennustaiteellisia ominaisuuksia suhteessa kaupunkikuvaan ja rautatiearkkitehtuuriin. Toisessa luvussa dokumentoidaan rakennusten vaiheet ja nykytila rakennuskohtaisesti. Loppuyhteenvedossa arvioidaan rakennusten tulevaisuutta koskevassa päätöksenteossa huomioitavia rakennuskannan olennaisia ominaisuuksia. Piirustusliitteeseen on koottu selvitysalueen rakennusten alkuperäispiirustukset ja kiinnostavat muutos suunnitelmat.

Tampereella 17.12.2003

Hanna Lyytinen, arkkitehti SAFA

Sisällysluettelo

Esipuhe	3
Sisällysluettelo	5
1 Rakennushistoriaa	7
1.1 Tammelan ratapiha-alueen vaiheet	7
1.1.1 Rautatie tulee Tampereelle	7
1.1.2 Tammelan rakentaminen käynnistyy	8
1.1.3 Tammelan rautatierakennusten varhaisvaiheet	10
1.1.4 Uusi asemarakennus	11
1.1.5 Tammelan uusi asemakaava 1966	12
1.2 Rautateiden arkkitehtuuri	14
1.2.1 Kansainväliset tyylit	14
1.2.2 Valtio rakennuttajana	14
1.2.3 Standardisoitua suunnittelua	14
1.2.4 Virkamiesarkkitehteja	15
1.2.5 Granholmin kansallisromantiikka	15
1.3 Rautatieläisten yhdyskunta	16
2 Rakennuskohtainen dokumentointi	19
2.1 Tavara-asema 2/12	19
2.1.1 Rakennuksen kuvaus ja arviointi	19
2.1.3 Inventointi – tavara-asema	22
2.1.4 Inventointi – tavarasuojat	25
2.2 Seuratalo 3/31 ”Morkku”	29
2.2.1 Rakennuksen kuvaus ja arviointi	29
2.2.2 Rakennusvaiheet	30
2.2.3 Inventointi	33

2.3	Asuinrakennus 4/21	39
2.3.1	Rakennuksen kuvaus ja arviointi	39
2.3.2	Rakennusvaiheet	40
2.3.3	Inventointi	41
2.4	Asuinrakennus 6/21 "Lompanlinna"	45
2.4.1	Rakennuksen kuvaus ja arviointi	45
2.4.2	Rakennusvaiheet	46
2.4.3	Inventointi	47
2.5	Terveydenhuoltokeskus 5/31	53
2.5.1	Rakennuksen kuvaus ja arviointi	53
2.5.2	Rakennusvaiheet	54
2.5.3	Inventointi	55
3	Yhteenveto ja arviointi	57
3.1	Ratapihan merkitys Tampereella	57
3.2	Tavara-aseman ympäristön VR:n rakennusten kaupunkikuvallinen merkitys	58
3.3	Rautateiden arkkitehtuuri Tampereella	60
3.4	Rakennuskohtainen arviointi	60
3.4.1	Tavara-asema ja kylmät varastohallit	60
3.4.2	Rautatieläisten seuratalo Morkku	61
3.4.3	Asuinrakennus 4/21	61
3.4.4	Lompanlinna	61
3.4.5	Terveysasema	62
4	Lähteet	63
4.1	Arkistot	63
4.2	Painetut	63
4.3	Lähdeviitteet	64
5	Piirustusliitteet	65

1 Rakennushistoriaa

1.1 Tammelan ratapiha-alueen vaiheet

1.1.1 Rautatie tulee Tampereelle

Rautateiden rakentaminen alkoi Suomessa 1857, ja ensimmäinen rata Helsingistä Hämeenlinnaan valmistui 1862. Aikakausi Hämeenlinnan radan valmistumisesta 1900-luvun vaihteeseen oli vilkasta rautateiden rakentamisen aikaa.¹ Hämeenlinnan ja Tampereen välinen rata valmistui 1876, ja samana vuonna valmistui Tampereen ensimmäinen asemarakennus.

Rautatieasema sijoitettiin Tammerkosken itäpuolelle, Kyttälän kylän laidalle. Perusteluina käytettiin teknisiä syitä ja kaupungin etua. Näin torjuttiin kaupunkilaisten oma ehdotus sijoittaa asema Tammerkosken länsirannalle. Kaupunkilaiset olisivat halunneet aseman kaupunkiin eikä maaseudulle, jona Messukylän kuntaan kuuluvaa ilman kaavoitusta kasvanutta Kyttälän kylää pidettiin. Rautatien ja kosken välinen Kyttälän alue liitettiin Tampereeseen 1877. Käsitykset aseman syrjäisestä sijainnista muuttuivat pian kaupungin kasvun ja itäisten kaupunginosien rakentamisen myötä.

Alussa asemarakennus riitti myös kuljetettavien tavaroiden säilytykseen. Kaupunki rakennutti 1883 ratapihan kaakkoiskulmaan pakkahuoneen tavarasäilytystilan lisäämiseksi. Tuontitavaroiden tullaamista varten tullitoimisto siirrettiin pakkahuoneen tiloihin 1890. Yhä kasvavan tavaraliikenteen tarpeisiin Tampereen kaupunki rakennutti vuosina 1897-1901 uuden punatiilisen tullikamarin ratapihan itäpuolelle. Tampereesta oli muodostunut sisämaan kaupan keskus, jossa tukkukaupat ottivat vastaan ja välittivät edelleen suuria

Kuva 2

Tammelan umpikorttelirakenteista puukaupunkia kuvattuna ratapihan suunnassa PMK:n varastotalon katoilta etelään. Valtionrautateiden omistama ratapiha-alue on erotettu pengerryksin ja aidoin muusta kaupungista.

Kuvaaja Teuvo Mäkinen 19.6.1937. Lähde Tampereen museoiden kuva-arkisto.

tavaramääriä.¹³ Tavara-asema kylmine varastohalleineen ja lastauslaitureineen valmistui ratapihan koillispuolelle 1907 hoitamaan tavarakuljetusten vastaanottoa, lähettämistä ja väli-varastointia.

1.1.2 Tammelan rakentaminen käynnistyy

Tampere osti Hatanpään kartanolta Kyttälän ja Tammelan maa-alueet 1876. Alueilla oli tällöin kartanon torppia ja viljelyksiä. Kaupunginarkkitehti F.L. Calonius laati ensimmäisen ruutu-asemakaavasuunnitelman Tammelaan 1877, mitä ei kuitenkaan toteutettu. Kaupunginvaltuusto päätti vuonna 1880, että Tammelan tontit varataan työväenasunnoille. August Ahlberg laati 1882 asemakaavaluonnoksen, jonka pohjalta Caloniuksen ohjauksessa valmistui 1887 lopullinen asemakaava.¹⁰

Ensimmäiset tontit luovutettiin vuokraajille 1.11.1890 ja samalla alkoi Tammelan rakentaminen. Kaupunginosa rakentui ruutu-asemakaavan mukaan noudattaen umpikortteliperiaatetta, jossa rakentaminen perustui suljettuun katutilaan. Pääosa rakennuksista oli yksikerroksisia, puurakenteisia kaupunkitaloja, joiden korkeisiin kivijalkaan sijoitettiin työtiloja ja liikehuoneistoja. Kaupunkikuva oli moni-ilmeinen ja -kerroksellinen. 1900-luvun vaihteessa rakennettiin useita rapattuja kivitaloja, ja punatiiliset uudet teollisuuslaitokset nousivat alueen näkyviksi maamerkeiksi. Tammelantorin torikauppa alkoi 1900.

Kuva 3

Kartta ratapihan ympäristöstä 1/5000. Selvitysalueen rakennukset rasteroitu tummalla, ratapihaan liittyvät muut rakennukset vaaleammalla. Luettelossa rakennusten valmistumisvuodet ja suunnittelijat.

1	Tavara-asema	1907	Bruno Granholm
2	Seuratalo Morkku	1907	Bruno Granholm
3	Asuinrakennus 4/21	1902	
4	Asuinkeuhkotalo Lompanlinna	1923	Thure Hellström
5	Terveystuoketukeskus	1953	J.V. Ungern
6	Rautatieasema	1936	Otto Flodin, Eero Seppälä
7	Pysäköintitalo		
8	Veturitalit	1874	
9	Rautatieäistentalo virkamiehille	1896	Bruno Granholm
10	Toralinna eli Valtiontalo	1904	Bruno Granholm
11	Tullikamari	1901	Georg Schreck

Kuva 4

Tammelan kaupunginosaa kuvattuna aseman-
tornista ratapihan suuntaan. Kuva on yhdistetty
kahdesta eri valokuvasta. Edustalla näkyy tava-
ra-asema varastoineen. Pistoraitteet johtavat
pykällettyihin lastauskatoksiin, joissa tavarajunat
tyhjennettiin ja lastattiin. Välittömästi tavana-
seman sivulla on rautatieläisten seuratalo 'Morkku'
ja puurakenteinen asuintalo. Tavara-aseman ta-
kana nousee muita rakennuksia korkeampana
rautatieläisten punatiilinen asuinkerrostalo, joka
on rakennettu itäsivustaan kiinni naapuritontin
valkoiseksi rapattuun Pulkan kivitaloon.

Kuvaaja Aarne Pietinen Oy 1939. Lähde Tam-
peren museoiden kuva-arkisto.

1.1.3 Tammelan rautatierakennusten varhaisvaiheet

Rautatielaitoksen omistaman alueen rakentaminen toteutettiin
keskusjohtoisesti ilman paikallista rakentamisen ohjausta. Sen
vuoksi ratapiha-alue jäi kaupungin asemakaavan ulkopuolelle.
Tavara-asemaa ympäröivä ratapiha-alue selvitysalueen
rakennuksineen oli erotettu aidalla Tammelan kaupunginosasta.
Länteen viettävä maasto pengerrettiin kaupungin ja rautatien
alueen rajalla. Näin rautatien alue oli kokonaisuudessaan alem-
malla ratapihan tasolla verrattuna ruutukaavakaupunkiin. Pelto-
kadun varrella vieläkin nähtävissä olevat luonnonkivistä ladottu
pengerrys ja aita erottivat osaltaan valtionrautateiden hallitse-
man alueen kaupungista. Rautatieläisten seuratalo Morkun ja
asuinrakennuksen 4/21 muodostama kortteli jatkanut Tamme-
lan suoraviivaista ruutukaavaan perustuvaa tonttijakoa.
Rautatien valmistumisen jälkeen kuljettiin Kyttälästä Tamme-
lan puolelle tasoylikäytävän kautta. Tammelan rakentamisen
myötä liikenne kasvoi, ja vuonna 1898 rakennettiin silta radan
yli.¹⁰ Tämä Tammelansilta nousi aseman edustalla vinosti, teki
Kyttälänkadun kohdalla mutkan ja jatkui sitten suoraan rata-
pihan yli Tammelankadulle, joka sivusi tavara-aseman ja Seura-
talon päätyjä.¹¹

1.1.4 Uusi asemarakennus

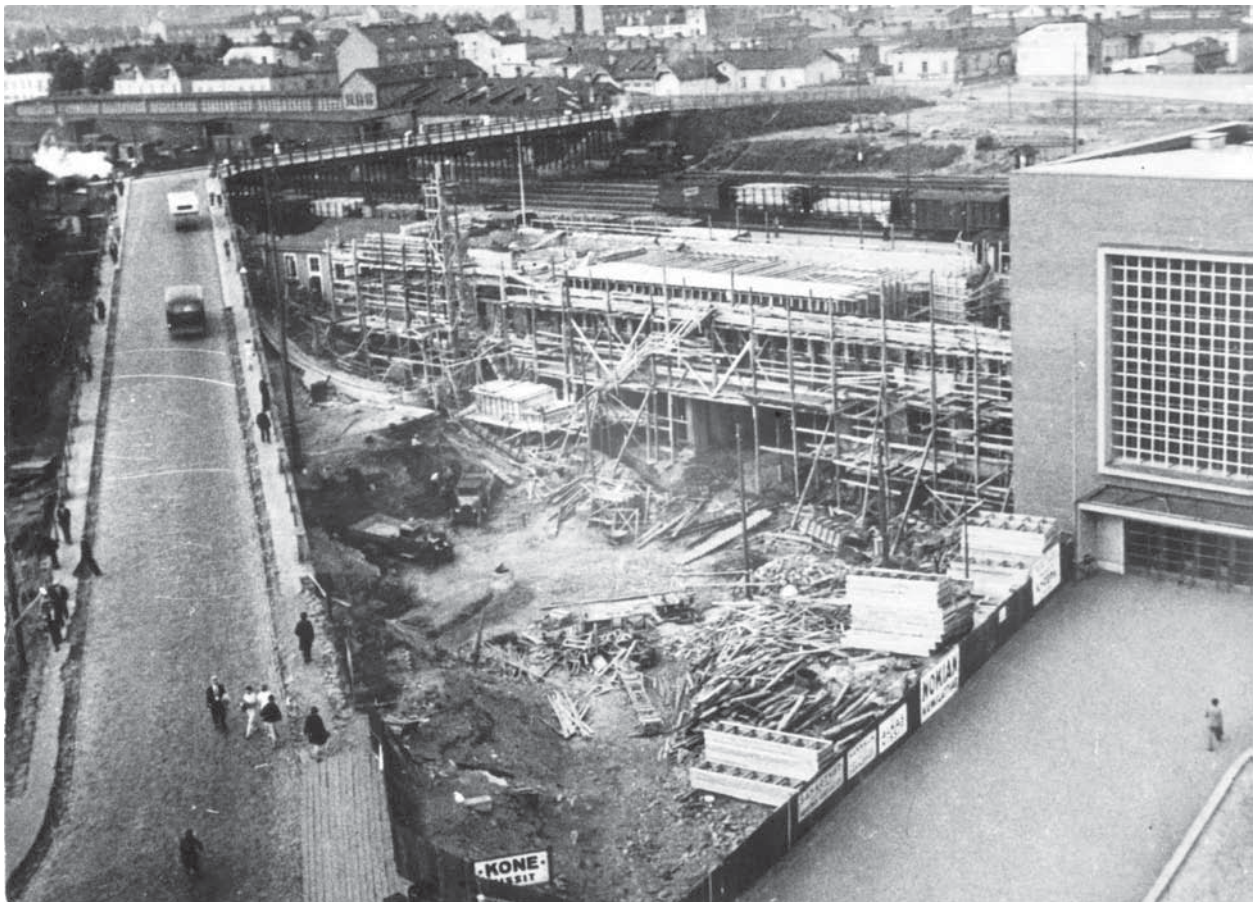
Nykyinen asemarakennus ja -tunneli valmistuivat 1936 arkkitehtikilpailun tuloksena (arkkitehdit Otto Flodin, Eero Seppälä). Funktionalistinen uusi asemarakennus oli valtakunnallisesti merkittävä ja muutti osaltaan suomalaista rautatiearkkitehtuurin perinnettä. Asematunnelin linjaus Tammelassa nosti Puolimatkan kadun (nykyisen Itsenäisyydenkadun) pääkulkuväyläksi Tammelassa ja uudessa Kalevan kaupunginosassa, jota alettiin rakentaa välittömästi sodan jälkeen funktionalistisen avoimeen katutilaan perustuvan kaupunkisuunnittelun periaatteita noudattaen.

Puu-Tammela alkoi muuttua muotoaan, kun Tammelantorin laitaa ja Tammelantorin puistokadulle rakennettiin kerrostaloja 1950-luvulla. Nämä sodan jälkeen rakennetut kivilot noudattivat Puu-Tammelasta tuttua suljettuun katutilaan perustuvaa kaupunkirakennetta.

Kuva 5

Uusi asemarakennus ja tunneli rakenteilla. Edustalla näkyy Tammelantorin silta, joka purettiin tunnelin valmistuttua. Tavara-aseman takana nousee muita rakennuksia korkeampana rautatieäisten punatiilinen asuinkerrostalo, joka on rakennettu itäisivustaan kiinni naapuritontin valkoiseksi rapattuun kivitörmään.

Kuvaaja tuntematon. Kuvausajankohda 1930-luvun lopulla. Lähde Tampereen museoiden kuva-arkisto.

1.1.5 Tammelan uusi asemakaava 1966

Tammelaan laadittiin 1966 uusi asemakaava arkkitehti Antti Sirviön johdolla. Asemakaava toi suljettuun katutilaan perustuneen puukaupungin tilalle funktionalistisen, avoimeen katutilaan perustuvan betonikaupungin. Ensimmäinen uuden asemakaavan perusteella rakennettu kerrostalo nousi osoitteeseen Mäkipäänkatu 39-41 vuonna 1967.¹⁰

Uudessa Tammelan kaupunkirakenteessa pienten rautatieläisten puurakennusten yhteys kaupunkirakenteeseen on lopullisesti katkennut. Ne ovat jääneet suurten betonirakennusten jalkoihin.

Kuva 6

Selvitysalueen rakennukset ja Tammelan kaupunkirakenne. Vasemmalla umpikortteliperiaatteella rakentunut Puu-Tammela 1930-luvulla ja oikealla saman alueen kartta avoimeen katutilaan perustuvasta Betoni-Tammelasta.

kuvat 7, 8, 9 ennen

ylhäällä vasemmalla
Rautatieläisten seuratalo 'Morkku' vuonna 1962
ennen julkisivujen modernisointia. Kuvaaja Erkki
Kauppila. Lähde Tampereen museoiden kuva-
arkisto.

keskellä vasemmalla
Tampere tavara-asema
Lähde Rautatiemuseon arkisto, Hyvinkää

alhaalla vasemmalla
Rautatieläisten asuinrakennus 4/21 vuonna 1962.
Kuvaaja Erkki Kauppila. Lähde Tampereen mu-
seoiden kuva-arkisto.

kuvat 10, 11, 12 nykytilanne

ylhäällä oikealla
Rautatieläisten seuratalo 'Morkku' 2003. Kuvaus-
suunta pohjoisesta.

keskellä oikealla
Tavara-asema ratapihan suunnasta.

alhaalla oikealla
Rautatieläisten asuinrakennus 4/21 kaakosta
kuvattuna nykyasussa.

1.2 Rautateiden arkkitehtuuri

1.2.1 Kansainväliset tyylit

Teollinen vallankumous ja yhteiskunnallisen kehityksen aiheuttama kaupunkiväestön kasvu 1800-luvulla johti julkisen yhdyskuntarakentamisen lisääntymiseen ja loi samalla kokonaan uusia rakennustyypppejä. Eri rakennustyypeille vakiintui oma tyypillinen ulkoasunsa ja tyyliinsä. Rautatieasemat ja muut rautatierakennukset olivat yksi uusista 1800-luvun rakennustyypeistä, joille ei ollut valmista esikuvaa. Alkuvaiheessa käytiin läpi lähes kaikki historialliset tyylit. Tietoisien tyylivalinnan takana oli assosiaatiomerkityksiä: paikoin ajateltiin hyvin modernin arkkitehtuurin sopivan parhaiten teollisen ajan uudelle rakennustypille, toisaalla rautatie uutuudessaan koettiin pelottavana; siksi haluttiin käyttää tuttua ja kotoista muotokieltä rauhoittamaan pelokkaita matkustajia. Eri maiden eroista huolimatta rautatiearkkitehtuurin valtatyyliksi muodostui kautta Euroopan ns. italialainen huvilatyyli. Eräs rautatieyhtiö perusteli italialaista huvilatyyliä sillä, että se oli halpa rakentaa, joustava, ja sen pittoreskit koristeet sopivat rautatien touhukkaaseen luonteeseen. Tyyli tuli niin suosituksi, että sitä katsottiin yhtä hyvin voitavan nimittää kansainväliseksi rautatietyyliksi.¹ Suomessa uusrenessanssina tunnettu tyyliisuunta sai puurakennuksissa oman koristeellisen tulkintansa.

1.2.2 Valtio rakennuttajana

Suomessa rautateiden ja asemaympäristöjen rakentaminen on alusta lähtien tapahtunut keskusjohtoisesti valtion toimesta. Vuosina 1857-87 rakentamisesta vastasivat erityiset kulloistakin rataa varten nimitetyt johtokunnat, joiden toimialaan kuuluivat myös rakennukset. Vuoden 1887 jälkeen uusien rautateiden rakentamisesta huolehti tie- ja vesirakennusten ylihallitus. Keskusjohtoista rakentamista leimaa myös rautatiearkkitehtuurille tyypillinen rakennuskannan yhtenäisyys ja standardisointi.¹

1.2.3 Standardisoitua suunnittelua

Asemat oli luokiteltu koon ja merkityksen mukaan. Luokkia on ollut yhdestä neljään tai viiteen. Jako ei ollut pysyvä, vaan asemia nostettiin ja laskettiin tarvittaessa luokasta toiseen. Eri luokkien asemat olivat luonnollisesti erikokoisia ja niiden palvelutaso ja henkilökuntamäärä vaihtelivat. Tampereen asema kuului II luokkaan.

Kullakin rataosuudella noudatettiin yleensä yhdenmukaisia piirustuksia. Tyypipiirustusten käyttö oli täysin vakiintunutta. Erikoiset ja eritasoisesti varustetut asemat ja pysäkit saivat omat tyyppirakennuksensa. Aseman ympäristöön liittyi lisäksi varasto- ja huoltorakennuksia sekä henkilökunnan asuin- ja virkistysrakennuksia. Vuosina 1876-86 ja vuodesta 1892 lähtien rautateiden palveluksessa oli erityinen talosuunnittelusta vastaava arkkitehti.^{3,4} Näin yksityiskohtaisesti järjestetty byrokraattinen standardisointi oli uutta suomalaisessa arkkitehtuurissa.³

1.2.4 Virkamiesarkkitehteja

Arkkitehti Bruno Granholm toimi vuodesta 1892 rautatiehallituksessa ja vuodesta 1895 tie- ja vesirakennushallituksessa suunnitellen pääosan vuosisadan vaihteessa rakennetuista asemarakennuksista. Vuodesta 1907 asemarakennuksia suunnitteli myös Thure Hellström. Granholm on allekirjoittanut Tampereen tavara-aseman ja seuratalon, Hellström tiilirakenteisen asuinkerrostalon ja Ungern terveysaseman piirustukset.⁴

Rautatierakennusten arkkitehtuuri heijasteli aikakauden yleistä arkkitehtuurityyliä ja rakentamistapaa. Uudistukset omakuttiin hitaasti, koska Valtionrautateillä arkkitehtuurin kehityksestä vastanneet arkkitehdit, työskentelivät virassaan usein vuosikymmeniä. Tämä merkitsi hitautta uusien arkkitehtuurityylien omaksumisessa. Hyvää vanhoillisuudessa oli se, että rakennusten laajennukset ja muutokset tehtiin usein alkuperäistä rakennustapaa noudattaen. Olihan pääsuunnittelijana usein sama mies.²

Valtionrautateiden arkkitehtejä:²

C.A. Edelfelt 1857-1862

Knut Nylander 1876-1885

Bruno Granholm 1892-1926

Thure Hellström 1907-1940

J.V. Ungern 1925-1956

1.2.5 Granholmin kansallisromantiikka

Uudet tyylivirtaukset alkoivat mullistaa 1890-luvulla uusrenessanssin hallitsemää arkkitehtuuria. Kansallinen herääminen ja sortovuodet synnyttivät kiinnostuksen maan omaan menneisyyteen. Kansallisessa tyylissä oli kysymys osittain Karjalasta peräisin olevien aiheiden käytöstä, ja niiden ohella siihen liittyi piirteitä muinaisskandinaavisesta puuarkkitehtuurista,

sveitsiläistyylisiä ja Taalainmaa-tyylisiä, joita kaikkia yhdisteltiin eklektisesti. Suomen rautateillä kansallisromantiikka henkilöityi Bruno Granholmiin, joka nimitettiin rautatiehallituksen arkkitehdiksi 1892.¹

Granholmin varhaisempia asemarakennuksia kuten niiden edeltäjäkin pidettiin muiden arkkitehtien piirissä 'nikkarityylisinä'. Niiden nähtiin mauttomina ja tyylittöminä turmelevan 'maalaisväestön terveen, puhtaan maun', kuten asia ilmaistiin Kotitaide lehdessä vuoden 1907 alussa. Kirjoituksessa tervehdittiin ilolla valtion järjestämää arkkitehtuurikilpailua julkisivupiirustusten hankkimiseksi eräitä maaseudun asemarakennuksia varten. Kilpailu vaikutti osaltaan virkamies-arkkitehtien tyylin kehittymiseen.⁴

Bruno Granholm pyrki ajanmukaistamaan suunnittelemiensa rakennusten ulkoarkkitehtuuria elävöittäen niitä epäsymmetrisin julkisivujäsentelyin, vaihtelevin ikkunamuodoin sekä sorvatuin ja veistetyin karjalaiseen puurakentamiseen viittavin koristein. Myöhemmin Granholm siirtyi raskaampaan ja yksinkertaisempaan tyyliin. Jyrkkä vesikatto saattoi olla kokonaan tai osittain aumattu, ja julkisivut jäsenneltiin pysty- ja vaakasuuntaisen laudoituksen vuorottelulla ja osaksi pieniruutuisin ikkunoin.⁴ Selvitysalueen rakennuksista Granholmin suunnittelema seuratalo Morkku (valm. 1907) alkuperäisessä asussaan edustaa Granholmille tyypillistä kansallisromanttista tyyliä.

1.3 Rautatieläisten yhdyskunta

Rautateitten yhteyteen syntyneiden asemayhteisöjen rakentaminen sai mallinsa teollisuusyhdyskuntien ihanteista, joiden mukaan arvostettu työnantaja tarjosi työntekijöilleen asunnot ja hyvinvointipalvelut. Rautatielaitos osoitti korkeaa statusta asemaympäristön rakennus- ja istutustöillä ja henkilökunnan palveluilla. Rautatieläiset asuivat työsuhteasunnoissa, saivat työnantajalta terveystalvelut ja saattoivat viettää vapaa-aikansa seuratalolla monien kulttuuri- ja viihdeharrastusten parissa. Seuratalolla tanssittiin, musisoitiin ja siellä oli kirjasto. Rautatieyhdyskunnan viihtyisyyteen vaikuttivat osaltaan puistot, joita istutettiin ja hoidettiin keskusjohtoisesti ja suunnitelmallisesti.

Tampereella rautatieläisille rakennetut asuinrakennukset ovat hajallaan keskustassa, eikä rautatieläisten yhdyskunta hahmotunut kaupunkirakenteessa yhtenäisenä kokonaisuutena.

Hämeenkadun päässä oleva uusrenessanssityylinen kivi-asuintalo oli tarkoitettu erityisesti virkamiehille.¹³ Tavara-aseman lähiympäristössä selvitysalueella on säilynyt kaksi asuintaloa, terveysasema ja rautatieläisten seuratalo Morkku, jotka muistuttavat valtionrautateiden työntekijöilleen tarjoamista palveluista. Viime vuosikymmeninä työsuhde-asumisen status on romahtanut, ja sen seurauksena selvitysalueen asuinrakennusten kunnossapito on laiminlyöty ja rappeutuminen alkanut.

2 Rakennuskohtainen dokumentointi

2.1 Tavara-asema 2/12

2.1.1 Rakennuksen kuvaus ja arviointi

Entinen tavara-asema on tiilirakenteinen toimistorakennus, johon liittyy kylmiä teräs- ja puurakenteisia tavarasuojia, katoksia ja varastoja eri aikakausilta. Alkuperäinen käyttö loppui Viinikan cargo-alueen valmistumisen myötä. Varastoja on laajennettu, muutettu ja osin purettukin useissa vaiheissa, mutta tiilirakenteinen toimisto-osa on säilynyt lähes alkuperäisessä asussaan. Toimiston yksikerroksisen osan ikkunat on uusittu 1960- tai 1970-luvulla. Sisätiloissa on tehty muutamia kevyitä

Kuva 13

Tavaratoimiston pääsisäänkäynnissä oli alunperin kaksi käyntiovea rinnakkain. Toinen ovista on korvattu ikkunalla.

Kuva 14

Tavaratoimiston pääsisäänkäynnissä oli alunperin kaksi käyntiovea rinnakkain. Toinen ovista on korvattu ikkunalla.

Kuva 15

Tavara-aseman toimiston pääty etelään

Kuva 16

Tavara-aseman toimiston radan puolesta julkisivua

Kuva 17

Tavaratoimiston kaksikerroksisessa osassa ovat alkupeäiset pikkuruudutetut ikkunat säilyneet

lisäväliseiniä ja toimistotilojen vaatimia sähköjärjestelmiä, ja lämmitysjärjestelmää on uusittu.

2.1.2 Rakennusvaiheet

Teräsrakenteinen, aaltopeltiverhoiltu tavarasuoja, niin kutsuttu peltimakasiini, on rakennettu samassa vaiheessa tavaraseman kanssa. Tämä varasto on säilynyt, mutta radan puoleista julkisivua, josta voitiin ajaa junalla varaston sisällä oleville lastauslaitureille, ja joka polveili näiden pistoraiteiden sisäänkäyntien vuoksi, on muutettu suoristamalla rakennuksen seinä radan suuntaiseksi ja purkamalla kyseiset pistoraiteet. Tavara-asemalla pidettiin punavankeja kansalaissodan aikana. Aaltopeltiseinissä on luodinreikiä, jotka ovat syntyneet vuoden 1918 taistelujen yhteydessä.

Teräsrakenteisen varaston jatkeeksi rakennettiin ensin kapearunkoinen puurakenteinen varastohalli. Vuonna 1922 tätä puurakenteista varastoa levennettiin jatkamalla toista lapetta vanhan runkoleveyden verran itäpuolelle ja vielä vuonna 1937 jatkettiin rakennusta kymmenellä metrillä pohjoiseen. Mitä ilmeisimmin puurakenteiset osat tuhoutuivat vuonna 1940 pommitusten yhteydessä syntyneessä tulipalossa. Asiakirjoista löytyy merkintä paikalle 1940 rakennetusta puurakenteisesta makasiinista merkinnällä 'väliaikainen'. 1968 puumakasiinin jatkeeksi rakennettiin autolaiturin katos. 1977 autolaiturin katos jatkettiin ja lisäksi rakennettiin noin 160 m² laajuinen lämmitettävä tavarasuoja. Tällöin tavara-asema makasiini- ja varastorakennuksineen oli jo yli 300 metrin pituinen ja ulottui Erkkilän sillalle asti. 1980 purettiin ilmeisesti vuonna 1940 rakennettu väliaikaiseksi tarkoitettu puumakasiinin osuus ja korvattiin korkeammalla edelleen puurakenteisella varastokatoksella.

1907 rakennuksen arvioitu valmistumisvuosi 1907⁶
suun. Bruno Granholm 1905

1922 puurakenteisen varaston laajennus^{8, 14}

1937 puurakenteisen osan laajennus^{8, 14}

1940 laajennuksen osia palanut pommituksissa⁸

1940 väliaikaiseksi merkitty tavarasuoja⁸

1969 tavara-aseman autolaiturin katos, Olavi Lehtonen⁸

1977 tavara-aseman lämmintavarasuojan ja laiturikatoksen laajennus, Olavi Lehtonen⁸

1980 tavara-aseman autokatoksen uusiminen ja korotus, P. Helenius⁸

Asiakirjoissa tavara-aseman tarkemmin erittelemättömiä muutosmerkintöjä myös 1910, 1947, 1949 ja 1954^{6, 8}

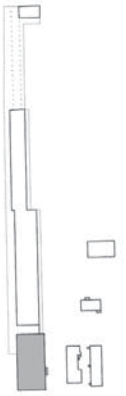

2.1.3 Inventointi – tavara-asema

Tavarasuojien inventointitiedot erikseen tavara-aseman tietojen jälkeen

yleistiedot

osoite	Vellamonkatu 2, Tampere
rakennusvuosi	1907
omistaja	Ratahallintokeskus
käyttäjä	päävuokralaisena Tampereen Ooppera
alkup. käyttö	tavara-aseman toimisto ja varastotiloja
nykyinen käyttö	oopperan toimisto-, varasto-, ja harjoittelu-tiloja,
kerrosluku	toisessa kerroksessa teekkarien saunatila 1, osittain 2-kerroksinen

runko ja julkisivut

sokkeli	harmaa lohkottu graniitti/ punatiili
runko	muuratut tiiliseinät, tuulettuva rossialapohjarakenne
julkisivumateriaalit	rappaus, korosteosissa punatiili
julkisivuvärit	vihreä, käsittelemätön punatiili
kattomuoto	päädyistään aumattu satulakatto, keskellä satulakattoinen poikkipääty
katemateriaali	saumattu pelti
piiput	pellitettyjä
ulko-ovet	pääulko-ovi peittomaalattu teräslaaka-ovi
sadevesijärj	jalkarännit, syöksytorvet pyöreät, sinkittyä peltiä
ulkorakenteet	graniitti porras
varusteet	talotikkaat

Kuva 19 ylhäällä
Tavaratoimiston ikkuna

Kuva 20 keskellä
Teknisen tilan oven paikalla on piirustusten mukaan ollut aiemmin ikkuna

Kuva 21 alhaalla
Poikkipään leveä oviaukko entiseen lähtevien tavaroiden lämpimään varastoon on muurattu umpeen.

rakennusosat

sisäovet	peittomaalattuja peiliovia, peilit paneelia, uudemmat ovet peittomaalattuja laakaovia, myös lasiaukollisina
ikkunat	sisään-sisään aukeavia puuikkunoita, kattoikkunat umpeenlevytettyjä
sisäikkunat	seinien yläosissa neliruutuisia ja kaaripuuikkunoita

pintarakenteet ja –materiaalit

katto	peittomaalattu tasoite, johon joissakin huoneissa kiinnitetty akustiikkalevyjä. entisessä saapuvan tavarantoimistossa rei'itetty neliönmuotoinen huokoinen puukuitulevy
seinät	peittomaalattu tasoite, entisessä saapuvan tavarantoimistossa rei'itetty neliönmuotoinen huokoinen puukuitulevy, varastotiloissa peittomaalattu tasoittamaton muuraus
lattiat	kvartsvinyylimatto tai –laatta, korkkilinoleumimatto, varastotiloissa maalattu tai käsittelemätön betoni
listat	pesutiloissa kuusikulmainen klinkkeri korkea peittomaalattu puujalkalista ja lakattu mattolista
varusteet	eri-ikäisiä vesikiertoisia levy- ja ripapattereita

tekniikka

sähkö	toimistohuoneissa ikkunan alla kiertää metallinen asennuskotelo
-------	---

Kuva 22

Tavara-aseman toimiston sisäänkäyntiaula

Kuva 23 ylhäällä

Kaariaukossa on sijainnut lähtevän tavarantoimiston palvelutiski

Kuva 24 alhaalla

Toimistohuoneissa on käytössä vanhoja ripapattereita. Ikkunoiden alla on toimistokäytön vaatimia sähkövetoja ja pistorasioita varten asennuskotelo

Kuva 25 ylhäällä vasemmalla
Entisen tulevan tavarantoimiston pintamateriaalina on reijitetty huokoinen puukuitulevytaatta

Kuva 26 ylhäällä oikealla
Käytävä jakaa syvän rakennusrungon keskeltä

Kuva 27 keskellä vasemmalla
Kosteita tiloja

Kuva 28 keskellä oikealla
Tampereen Oopperan toimistotiloihin

Kuva 29 alhaalla
Tekninen tila palvelee tavarantoimiston lisäksi myös Morkkua ja asuinrakennus 4/21:tä.

2.1.4 Inventointi – tavarasuojat

yleistiedot

osoite	
rakennusvuosi	1907, 1969, 1977, 1980
käyttäjä	
alkup. käyttö	varasto, tavara-aseman tavarasuoja ja laiturikatos
nykyinen käyttö	varasto, veneiden ja autojen talvisäilytys
kerrosluku	1

runko ja julkisivut - peltimakasiini

sokkeli	betoni
runko	niitatuista U-teräksistä koottu teräspilari-palkkirunko
julkisivumateriaalit	sinkitty metalliohutpöimulevy
julkisivuvärit	
kattomuoto	harja, pulpetti
katemateriaali	huopa
ulko-ovet	liukuovia, materiaali sama kuin julkisivuissa
ikkunat	9-ruutuisten puuyläikkunoiden nauha
sadevesijärj	kantikas vaakakouru, kantikas/pyöreä syöksytorvi

Kuva 30 ylhäällä
Peltimakasiini Tammelan puolelta

Kuva 31 alhaalla
Peltimakasiinin sivuosat ovat keskiosaa matalammat, joten halliin tulee päivänvaloa molemminpuolisista yläikkunoista.

Kuva 32 alhaalla oikealla
Peltimakasiinin Tammelan puoleisen julkisivun liukuovi ja laitur

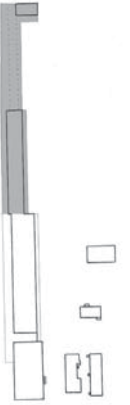
Kuva 33 alhaalla vasemmalla
Peltimakasiinin yläikkunanauhaa

runko ja julkisivut - puumakasiini ja katokset

sokkeli	betoni, käsittelemätön
runko	liimapuupilarit ja naulalevypuuristikko katoksessa myös levyuumakehä
julkisivumateriaalit	lomalaudoitus
julkisivuvärit	tummanvihreä ja ruskea kuultomaalaus
kattomuoto	harja, pulpetti
katemateriaali	teräsohutpoimulevy, asennettu diagonaalisti
ulko-ovet	vaneripintaisia liukuovia
ikkunat	kiinteiden yksilasisten jaottomien ikkunoiden nauha
sadevesijärj.	kantikas vaakakouru, pyöreä syöksytorvi

Kuva 34 ylhäällä
Tavarasuojien julkisivuja radalle päin

Kuva 35 toinen ylhäältä
Puumakasiinin julkisivua Tammelan puolelle

Kuva 36 keskellä
Lämmintavarasuoja

Kuva 37 toinen alhaalta
Laiturikatos, kantavana runkona puinen levyuumakehä

Kuva 38 alhaalla vasemmalla
Laiturikatos, kantavana runkona liimapuupilarit ja -palkit

Kuva 39 alhaalla oikealla
Eriaikaisten laiturikatosten jatkoskohdassa vaihtuvat katemateriaali ja rakennetekniikka

Kuva 40 ylhäällä vasemmalla
Peltimakasiinin yläpohjan kantavana rakenteena keskiosassa on teräsristikko ja sivuosissa teräspalkit

Kuva 41 ylhäällä oikealla
Peltimakasiinin ja puumakasiinin liitoskohta radan puolelta

Kuva 42 toinen ylhäältä
Puumakasiinin kantavana rakenteena on liimapuupilarit ja naula-levyristikko

Kuva 43 toinen alhaalta
Peltimakasiinin Tammelan puoleisen lastauslaiturin katossa on vanhoja metallivarjostimia valaisimia

Kuva 44 alhaalla
Peltimakasiinin radanpuoleisen laiturikatoksen katon puuosat ovat paikoin lahonneet, mutta jyrävä teräskannattaja on edelleen kunnossa.

Kuva 45

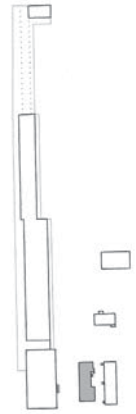
Tavara-aseman katokseen tulevan pistoraiteen pengerrys on ladottu suurista graniittikivistä. Kun peltimakasiinin radanpuoleinen julkisivu suoritettiin ja alkuperäiset pistoraiteet purettiin, puretu rakennusmateriaali, kuten julkisivun aaltopeltilevyä, graniittilohkareita ja teräspilareita, käytettiin uudestaan.

Kuva 46

Rappauspintainen teräsrakenteeseen muurattu palomuuuri teräs- ja puurakenteisten makasiinin osien välissä

2.2 Seuratalo 3/31 ”Morkku”

2.2.1 Rakennuksen kuvaus ja arviointi

Rautatieläisten seuratalo on rakennettu talkoovoimin keräysvaroilla rautatieläisten harrastustoimintaa varten.⁵ Hirsirakenteisen talon piirustukset on allekirjoittanut rautatiehallituksen arkkitehti Granholm. Rakennus on volyymiltään epäsymmetrinen ja monimuotoinen. Ulkoarkkitehtuuri edusti Granholmille tyypillistä kansallisromantiikkaa, joka oli saanut vaikutteita karjalaisesta, norjalaisesta ja sveitsiläisestä puuarkkitehtuurista.¹ Piirustusten mukaan katolla oli harjakoristeita ja spiiroja, ja katonharja työntyi päätykolmioissa ulospäin päättyen eläinaiheiseen päätykoristeeseen. Juhlasalin ja näyttämön lisäksi seuratalossa oli alunperin neljä huonetta.

Kuva 47

Seuratalo Morkun pääty pohjoiseen. Päädyn vasemmalla puolella pääsisäänkäynti.

Kuva 48 ylhäällä
Seuratalo Morkun ja asuinrakennus 4/21:en
päädyt pohjoiseen

Kuva 49 toinen ylhäältä
Morkku sisäpihan puolelta

Kuva 50 kolmas ylhäältä
Morkun länsijulkisivu. 1950-luvun laajennuksen
raja näkyvissä sokkelissa

Kuva 51 alhaalla
Morkun laajennusosan pääty

Vilkaan harrastustoiminnan myötä rakennettiin ensin pohjoispäädyt kellarikerroksesta kaksi huonetta lisää, ja 1950-luvun alussa rakennusta jatkettiin etelän suuntaan seitsemällä metrillä. Salin vanha näyttämö purettiin ja uusittiin laajennusosaan. Juhlasali suureni siten vanhan näyttämön verran. Rakennustyön yhteydessä eteläpäädyt porrashuone rakennettiin kokonaan uudestaan ja laajennusosan kellariin tuli uusi kerhohuone.⁸ Korjauksen yhteydessä tehtiin myös isoja teknisiä muutostöitä; rakennus varustettiin lämminvesi- ja viemärijohdoilla sekä ilmanvaihtolaitteilla.⁷

1960-luvun puolivälissä toteutettiin julkisivusaneeraus, jossa uusittiin ja muutettiin kaikki ikkunat ja ovet. Myös katto sai tuolloin modernin pelkistetyn muotonsa.⁸ Pian sen jälkeen lämmitysunit purettiin ja taloon asennettiin öljylämmitys.⁷

Seuratalossa järjestettiin juhlia ja tansseja. Lisäksi tiloissa kokoontuivat kirjastoyhdistys, voimisteluseura, soittokunta, mies- ja sekakuoro. 1922-1926 tiloissa toimi myös lastentarha.⁵

Monien korjausvaiheiden myötä rakennuksen alkuperäinen kansallisromanttishenkkinen ulkoasu on muutettu tunnistamattomaksi. Hirsirunko ja tilankäytön periaatteet kokoontumis- ja esiintymistilakäytössä ovat kuitenkin säilyneet alkuperäisen mukaisina.

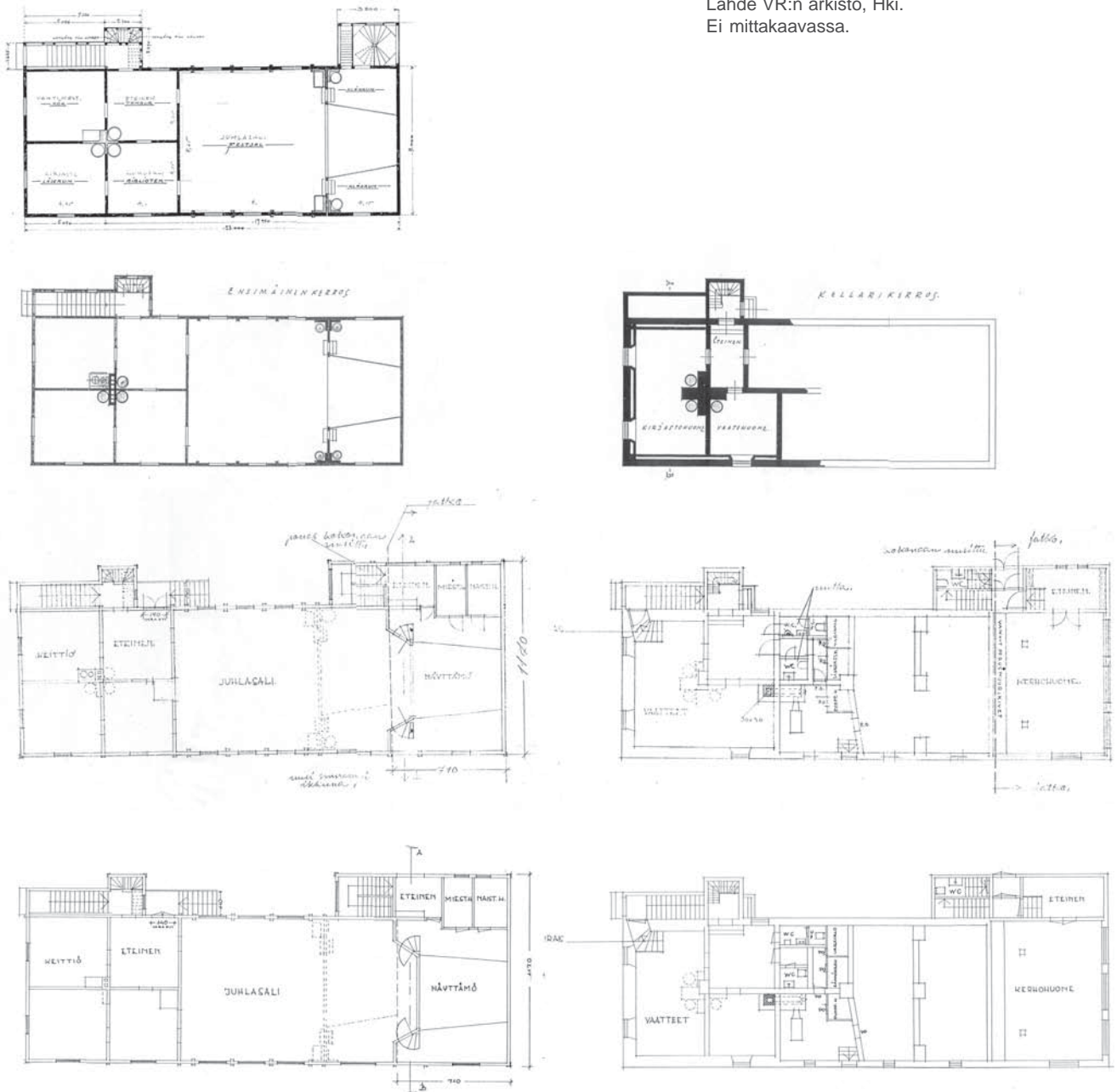
2.2.2 Rakennusvaiheet

- 1907 rakennus valmistunut 1907.⁶ alkuperäispiirustus päivätty 9.5.1905 Bruno Granholm⁸
- 1912 tulipalo tuhosi sisätiloissa penkit, pianon ja tekstiilit⁵
- ? allekirjoittamaton ja päivämätön ehdotuspiirustus kirjasto- ja vaatehuoneen rakentamisesta kellarikerrokseen esittää tilamuutokset ja uudet ikkunat pohjoispäädyt tiilisokkelissa,⁸ toteutunut
- 1951 Rakennusta on laajennettu 27.10.1949,⁶ korjattu 4.12.1951 päivätty ehdotus kerhotalon laajentamiseksi, suunnittelija J. Ungern. Ehdotuksessa rakennusta laajennettiin etelään näyttämön verran ja laajennusosan kellariin tuli kerhohuone. Julkisivujen yleisilme säilyi ennallaan.⁸ Tampereen kaupungin rakennusvalvonnassa laajennuksen lupapäivämäärä 9.1.1952.¹⁴
- 1951 vesi- lämminvesi- ja viemärijohdot ja ilmanvaihtolaitteet⁷
- 1963 15.7.1963 päivätty toteutunut muutosehdotus, jossa on uusittu kaikki ikkunat ja ovet ja muodistettu julkisivut rationaalisen pelkistetyksi

- 1966 seuratalon lämmityksen muuttaminen öljylämmitteiseksi
Alkuperäiset lämmitysunit on purettu.⁷
- 1996 Ahaa-teatterin 25-vuotisjuhliin lämpiötilojen seinien
pintamaalauksia

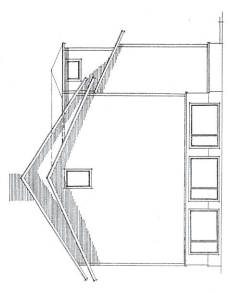
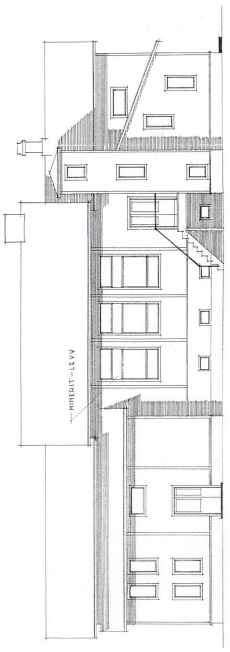
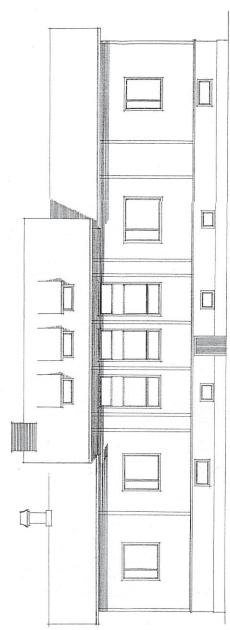
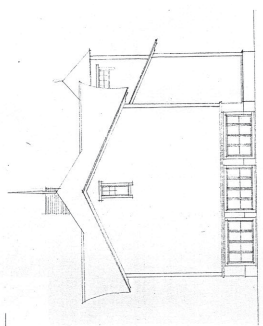
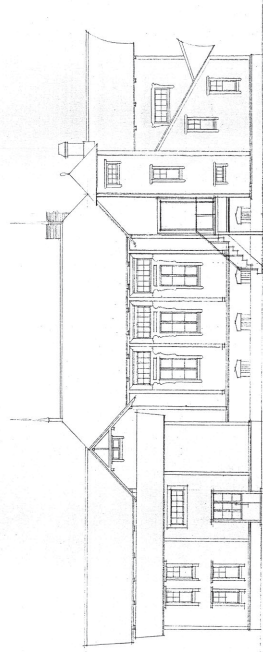
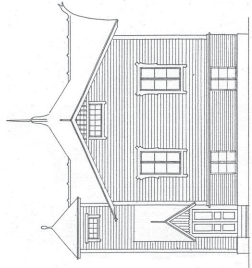
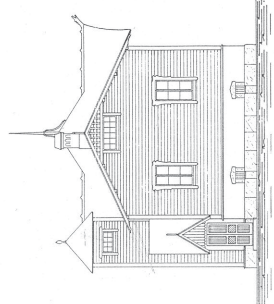
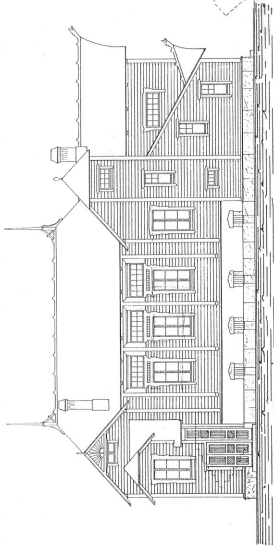
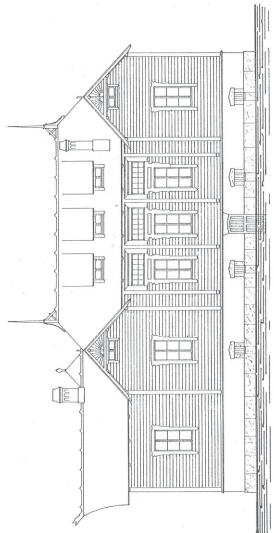
Kuva 52

Seuratalo Morkun pohjapiirustukset eri rakennusvaiheista. Vasemmalla pääkerroksen ja oikealla kellarikerroksen pohjapiirustukset. Ylinnä on alkuperäinen suunnitelma, toisella rivillä päiväämätön muutos kellaritilojen käyttöönotosta. Kolmas rivi esittää 1950-luvun alun laajennuksen ja alin rivi 1960-luvun muutostöiden mukaisen pohjapiirustuksen. Lähde VR:n arkisto, Hki. Ei mittakaavassa.

Kuva 53

Seuratalo Morkun julkisivujen vaiheet. Ylärivissä alkuperäispiirustusten mukaiset julkisivut. Toisella rivillä päivämätön muutossuunnitelma, jossa kellaritilojen käyttöönoton myötä pohjoispäädyin sokkeliin avattiin uudet ikkunat. Kolmannella rivillä on julkisivut 1950-luvun alun laajennuksen ja alimmalla rivillä 1960-luvun julkisivusaneerauksen jälkeen. Lähde VR:n arkisto. Hki. Ei mittakaavassa.

2.2.3 Inventointi

yleistiedot

osoite	Vellamonkatu 2b, Tampere
rakennusvuosi	1907
omistaja	Ratahallintokeskus
käyttäjä	Ahaa-teatteri
alkup.käyttö	rautatieläisten seuratalo
nykyinen käyttö	Ahaa-teatterin harjoitus-, esiintymis- ja toimistotiloja, tanssiryhmien harjoitustila
kerrosluku	1 kerros, kellarikerros ja kylmä ullakko

runko ja julkisivut

sokkeli	harmaa lohkottu graniitti ja punatiili, eteläpäädyn laajennusosassa betoni ja punatiili
runko	hirsi; salin kohdalla hirsikehikko tuettu suurten ikkunoiden välissä pultatuin pystyhirsituin
julkisivumateriaalit	höylätty pontattu vaakaverhouslauta
julkisivuvärit	vaaleanharmaa, nurkkalistoitus valkoinen, ikkunalistoitus ruskea
kattomuoto	harjakatto
katemateriaali	saumattu peltikate ruskea peittomaalaus
piiput	pellitettyjä, ruskea peittomaalaus
ulko-ovet	lasiaukollisia pystypaneeliverholtuja puuvia
sadevesijärj.	vaakakourut kantikkaat, syöksytorvet pyöreät, ruskeaksi peittomaalattua peltiä
ulkorakenteet	puurakenteinen luiska
varusteet	Ahaa-teatterin pyöreä valomainos

rakennusosat

sisäovet	peittomaalattuja peiliovia, osa lämpiön ovista korvattu isoilla kaarevilla oviaukoilla
ikkunat	sisään-sisään aukeavia puuikkunoita, uusittu 60-luvulla

Kuva 54 ylhäällä
Seuratalo Morkun sisäpihan julkisivua

Kuva 55 keskellä
Morkun ikkunat listoituksineen on uusittu moderneina 1960-luvulla. Ikkuna länteen.

Kuva 56 alhaalla
Kellarikerroksen ikkuna länsijulkisivussa

sisäpintarakenteet ja -materiaalit

salitilat

katto	kuultomaalattu helmiponttipaneeli, ootrarut kattopalkit näkyvissä, koristetähdet
seinät	peittomaalattu kovapuukuitulevy
lattiat	mosaiikkiparketti
varusteet	ripapatterit, näyttämön molemmin puolin aukotetut seinäkkeet joiden takana äänentoisto on sijainnut

pukutilat

katto	peittomaalattu paneeli
seinät	peittomaalattu kova puukuitulevy
lattiat	peittomaalattu puu
varusteet	ripapatterit

lämpiötilat 1 krs

katto	huokoinen puukuitulaatta, keittiössä peittomaalattu helmiponttipaneeli
seinät	maalattu kova puukuitulevy
lattiat	muovimatto
varusteet	ripapatterit kahvilan myyntitiski puuverhoiltu keittiön kiinteät kaapit peittomaalattua puuta, 50- tai 60-luvulta

lämpiötilat kellari

katto	peittomaalattu tasoite
seinät	peittomaalattu tasoite
lattiat	muovimatto, betoni
pesutiloissa	kuusikulmainen klinkkeri
varusteet	ripapatterit invaluiska vesivanerista ja sahatavarasta

Kuva 57 ylhäällä
Morkun sali ja näyttämö

Kuva 58 toinen ylhäältä
Salin takaosa

Kuva 59 alhaalla
Pääkerroksen lämpö

Kuva 60 vasemmalla ylhäällä
Kiettiön ja lämpion välinen tiski

Kuva 61 vasemmalla toinen ylhäältä
Näyttämön sivuhuoneissa on pukutilat

Kuva 62 vasemmalla alhaalla
Keittiön kiinteää kalustusta

Kuva 63 oikealla ylhäältä
Pääkerroksen lämpion katto on huokoista puukuitulevyllaattaa

Kuvat 64, 65 oikealla kaksi alinta
Salin katon koristeita ja ootrausta

toimistotilat

katto	peittomaalattu tasoite
seinät	maalattu tasoite/ kova puukuitulevy
lattiat	kvartsivinyylilaatta, tummanharmaa
varusteet	keittiön kiinteät kaapit peittomaalattua puuta 50-l.

eteis- ja porrastilat

katto	peittomaalattu paneeli
seinät	peittomaalattu kova puukuitulevy
lattiat	peittomaalattu puu
varusteet	ripapatterit

tekniikka

lämmitys	vesikeskuslämmitys, kaukolämpö
ilmanvaihto	ilmanvaihtventilit näyttämön etureunassa ja salin takaosassa katonrajassa

Kuva 66 ylhäällä
Kellariin rakennettiin uusi porras 1950-luvun muutostöiden yhteydessä

Kuva 67 toinen ylhäältä
Kellarissa on vanha lipunmyyntikoppi

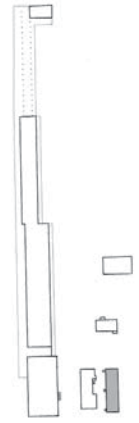
Kuva 68 alhaalla
Pääsisäänkäynnin porrashuone

Kuva 69 ylhäällä
Juhlatiloja palvelevat yleisö WC:t rakennettiin kellariin 1950-luvun muutostöissä.

Kuva 70 toinen ylhäältä
Kellarissa on vanha lipunmyyntikoppi

Kuva 71 alhaalla
1950-luvun laajennuksen yhteydessä uusittiin eteläpäädyn porrashuone kokonaan. Portaalle sijoitettiin toinen WC.

2.3 Asuinrakennus 4/21

2.3.1 Rakennuksen kuvaus ja arviointi

Asuinrakennus 4/21 on yksikerroksinen puurakenteinen puuverhoiltu kuuden huoneiston asuintalo Murtokadun varressa. Rakennus on toteutettu tyyppiirustuksen 'asuinrakennus Riihimäelle (Kasern vid Riihimäki station)' mukaan. Arvioitu valmistumisvuosi on 1902. Tyyppiirustuksista poiketen käytökellari on rakennettu koko talon alle. Myös sisäänkäynti- ja porrasjärjestelyt poikkeavat tyyppiirustuksista. Julkisivut ovat yksinkertaiset. Ulkoarkkitehtuuria elävöittävät poikkipäädty kummallakin pitkällä sivulla ja ikkunoiden vuorilauoissa leikkauskoristelut.

Kuva 72

Asuinrakennus 4/21 on seissyt Murtokadun ja Vellamonkadun kulmassa muuttumattomana jo yli sadan vuoden ajan.

Kuva 72
Murtokadun ja Vellamonkadun kulma

Kuva 73
Rakennuksen pääty pohjoiseen

Kuva 74
Rakennuksen luoteisnurkka

Kuva 75
Pihajulkisivua

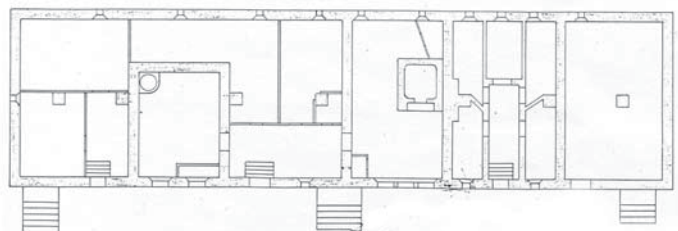
Kuva 76 oikealla
Asuinrakennuksen tyyppiin rakennuksen mukainen julkisivupiirustus ja Tampereen toteutuksen mukaiset pohjapiirustukset pää- ja kellarikerroksesta. Lähde VR:n arkisto, Hki. Ei mittakaavassa.

Rakennuksessa on ollut asuntojen lisäksi tavara-aseman kirjauskeskus rakennuksen keskiosassa ja kerhotiloja kellarissa.

Virkasuhdeasumisen statuksen romahtamisen myötä 1950-60-luvuilla asuinrakennuksen korjaustöitä asumismukavuuden parantamiseksi ei toteutettu. Julkisivut ja sisätilat ovatkin säilyneet pääpiirteissään alkuperäisessä asussaan, julkisivujen rakennusosien ja -materiaalien voidaan olettaa olevan alkuperäisiä. Vesikäymälät ja keskuslämmitys on lisätty. Todennäköisesti samassa vaiheessa lämmitysunit on purettu.

2.3.2 Rakennusvaiheet

- 1902 rakennuksen arvioitu valmistumisvuosi ⁶
- 1950 sisäkäymälöiden rakentaminen ⁸
- 1971 keskuslämmityslaitteet toimistotiloihin⁷

2.3.3 Inventointi

yleistiedot

osoite	Vellamonkatu 2, Tampere
rakennusvuosi	1902
omistaja	Ratahallintokeskus
käyttäjät	vuokralaisia, kellarissa mm. rautatieläisten harmonikkakerho
alkup. käyttö	asuinrakennus, kellarissa kerho-, varasto- ja pesutiloja
nykyinen käyttö	vuokra-asuinrakennus, kellarissa kerho-, varasto- ja pesutiloja
kerrosluku	1 asuinkerros, kylmä ullakko ja kellari
laajuus	6 asuntoa

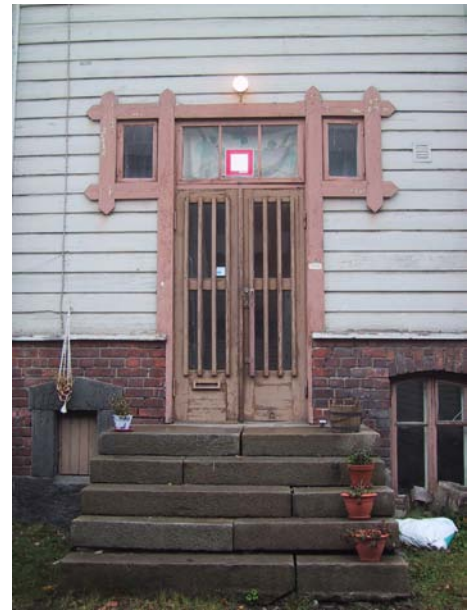
runko ja julkisivut

sokkeli	harmaa lohkottu graniitti/ punatiili
runko	hirsi
julkisivumateriaalit	höylätty pontattu leveä vaakaverhouslauta
julkisivuvärit	vaaleanharmaa, nurkkalistoitus valkoinen, ikkunalistoitukset ruskea
kattomuoto	harjakatto, kummallakin sivulla poikki pääty
katemateriaali	tiili
piiput	punatiilestä muurattuja, pellittämättömiä
ulko-ovet	asuntoihin lasiaukolliset puupari-ovet, (uusittu tai muutettu 60 –1?) kellarin ovet lasiaukolliset peilipari-ovet, alkuperäiset
sadevesijärj.	vaakakourut puolipyöreät, syöksytorvet pyöreät, ruskeaksi peittomaalattua peltiä
ulkorakenteet	pihan puolella kolmet graniittiuulkoportaatta +portaatta kellarisiin
varusteet	ovien päällä opaalipallokupu valaisimet, talotikkaat

Kuva 77 ylhäällä
Asuntojen ulko-ovi

Kuva 78 keskellä
Ote länsijulkisivusta

Kuva 79 alhaalla
Mukulakivet jalkakäytävä graniittisine vesiuomineen Murtokadulla kertoo Puu-Tammelan ajasta

Kuva 80

Rakennuksen keskiosa on ollut toimistokäytössä. Hirsiseinissä näkyvät aukkojen paikat liittyvät mahdollisesti toimistokäytön tilajärjestelyihin

Kuva 81

Asuntojen keittiöissä on kaakelipintaiset puuliedet

rakennusosat

sisäovet	peittomaalattuja peiliovia
ikkunat	sisään-ulos-aukeavia peittomaalattuja puuikkunoita, pääkerroksessa 6-ruutuisia kellarissa 4-ruutuisia, yläreunastaan kaarevia, ullakolla 4-ruutuisia yksipuitteisia, yläreunastaan teräviä

sisäpintarakenteet ja –materiaalit

katto	eteis- ja porrastiloissa peittomaalattu paneeli, asuinhuoneissa pahvi tai huokolevy
seinät	eteis- ja porrastiloissa peittomaalattu paneeli, asuinhuoneissa huokoinen puukuitulevy, hirsi tai
lattiat	eteis- ja porrastiloissa peittomaalattu puu, asuintiloissa muovimatto
listat	jalkalista ja mattolista, katossa holkkalista
varusteet	kaakelipintainen puuliesi levypatteri 70-l.

tekniikka

lämmitys	vesikeskuslämmitys, kaukolämpö
----------	--------------------------------

Kuva 83 ylhäällä
Sisäoven vedin

Kuva 84 alhaalla
Katkaisimia

Kuva 82 vasemmalla
Keittiön kinteät kaapistot mahdollisesti 60-luvulta

Kuva 85
Lasiaukollinen paripeiliovi portaiden yläpäässä

Kuva 86
Ulko-ovi sisäpuolelta

Kuva 87
Asuinhuoneiston ikkuna sisäpuolelta

Kuva 88
Lasiaukollinen paripeiliovi portaiden yläpäässä

Kuva 89
WC:t on rakennettu eteisiin 1950.

2.4 Asuinrakennus 6/21 ”Lompanlinna”

2.4.1 Rakennuksen kuvaus ja arviointi

Kolmikerroksinen tiilirakenteinen ja –pintainen asuinkerrostalo on rakennettu 1922 päivättyjen tyyppi- ja piirustusten mukaan. Samoilla piirustuksilla on rakennettu VR:n asuintalo ainakin Riihimäelle ja Vaasaan. Rakennuspiirustusten ja kirjallisten sopimuspaperien perusteella talon kaakkoiskulma toisen kerroksen kohdalla oli alunperin viistottu, jotta itäpuoleisella tontilla olevan asuinrakennuksen länsi-ikkunoihin saatiin kuilun kautta päivänvaloa. Naapuritalon purkamisen jälkeen kulma on murattu ehjäksi. Pihajulkisivussa näkyy toisen ja kolmannen kerroksen välissä betoninen välipohjapalkki merkinä kyseisestä muutoksesta.

Kuva 90

Lompanlinnan julkisivu Poliklinikan puistoon. Puistossa voidaan tunnistaa alkuperäisen puutarhasuunnitelman ideat, vaikkakin pihan viheristutukset ovat rapistuneet hoidon puutteessa.

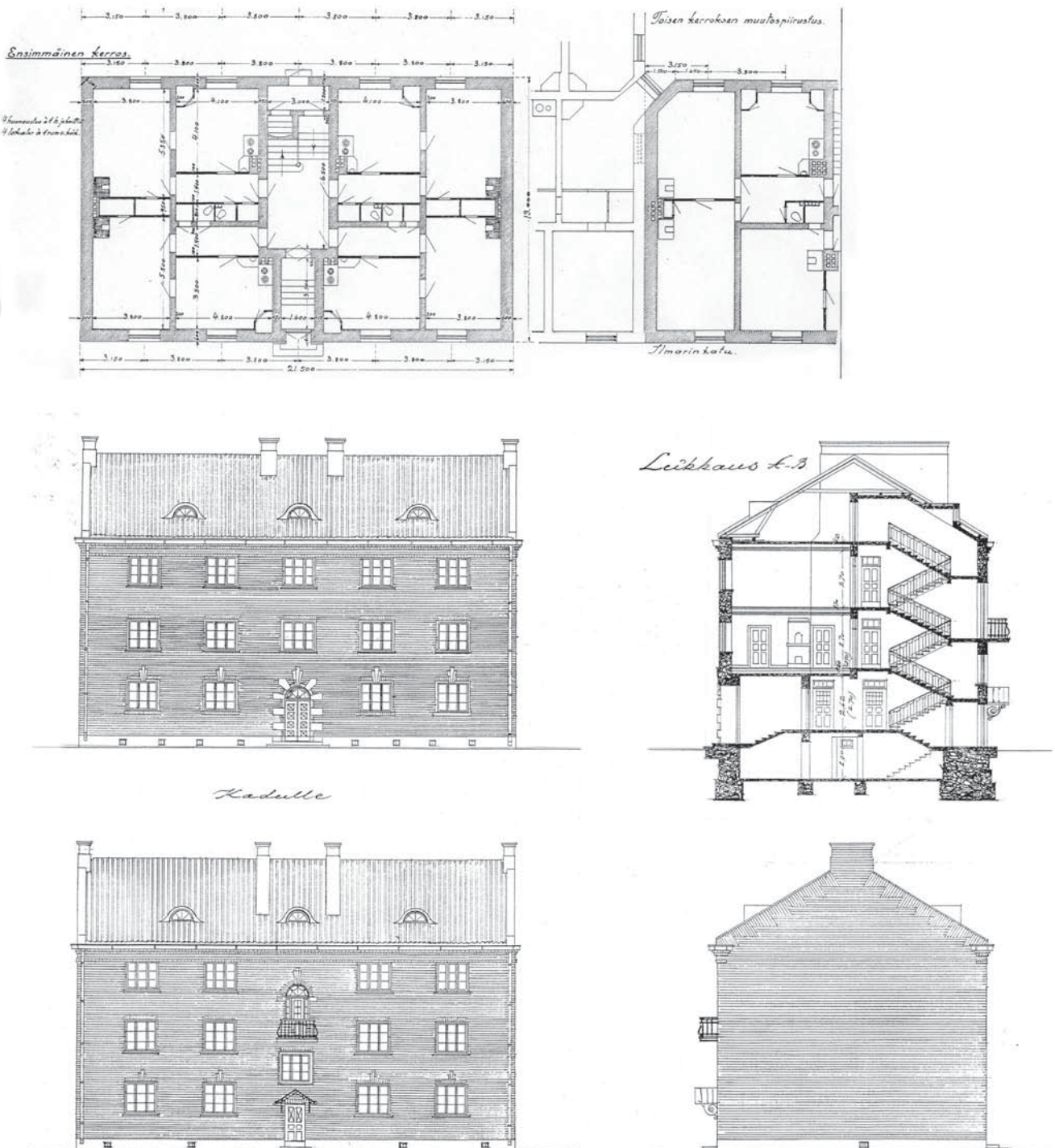
Rakennus on säilynyt sisäpintojen yksityiskohtia myöten alkuperäisessä 1920-luvun asussaan ja vuokra-asumiskäytössään. Asunnot ovat varustelutasoltaan alkeellisia; keskuslämmitystä ei ole, ei myöskään peseytymistiloja. Talon pinnat ovat kunnossapitokorjausten puutteessa rapistuneet.

2.4.2 Rakennusvaiheet

Kuva 91

Asuinkerrostalon pohjapiirustus Tampereen toteutuksen muutoksineen, tyyppiiriusjulkisivut ja -leikkaus. Lähde VR:n arkisto, Hki Ei mittakaavassa.

tyyppiirustukset päivätty 4.3.1922 Thure Hellström, muutoksia Tampereen toteutukseen 13.4.1923 Bruno Granholm ⁷

2.4.3 Inventointi

yleistiedot

osoite	Peltokatu 33, (Ilmarinkatu 2A), Tampere
rakennusvuosi	1923
omistaja	Ratahallintokeskus
käyttäjä	asuintiloissa vuokralaisia
alkup. käyttö	asuinrakennus
nykyinen käyttö	asuinrakennus
kerrosluvu	3 asuinkerros, kylmä ullakko ja kellar
laajuus	10 asuntoa, 4 kpl 1h+k, 6 kpl 2h+k

runko ja julkisivut

sokkeli	harmaa lohkottu graniitti/ punatiili
runko	punatiili
julkisivumateriaalit	punatiili
julkisivuvärit	puhtaaksi muurattu punatiili, harkkokeristeita betonista
kattomuoto	harjakatto
katemateriaali	yksikouruinen punainen savitiili
piiput	punatiilestä muurattuja, pellittämättömiä
ulko-ovet	pääovi lasiaukollinen puupariovi, vaaleansininen 60-l. pihaovi lasiaukollinen puuovi, vaaleanharmaa 60-l.
sadevesijärj.	kantikkaat vaakakourut ja syöksytorvet
ulkorakenteet	pihan puolella parveke teräsbetonia, kaide muotoon taivutettua lattaterästä
varusteet	talotikkaat

rakennusosat

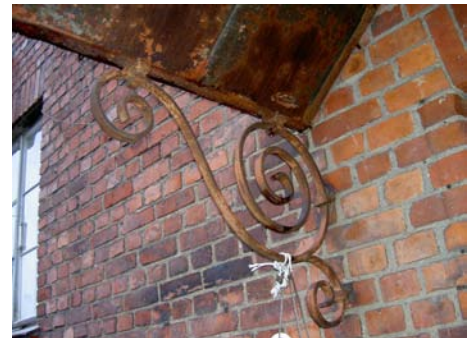
sisäovet	huoneisto-ovet lasiaukollisia peittomaalattuja peiliovia asuntojen sisäovet peittomaalattuja peiliovia
ikkunat	6- ja 9-ruutuisia sisään-ulos-aukeavia valkoisiksi peittomaalattuja puuikkunoita. Katolla on 6 puolipyöreää lunetti-ikkunaa.

Kuva 92
Julkisivu pohjoiseen

Kuva 93
Päätyjulkisivu Peltokadulle

Kuva 94
Pihanpuolen sisäänkäyntikatoksen kannake

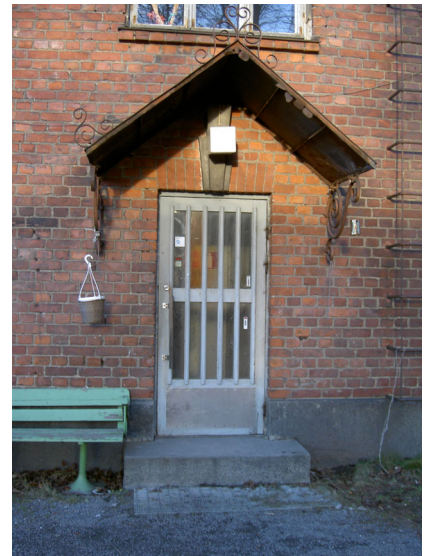

Kuva 95
Parveke pihanpuolen sisäänkäynnin päällä

Kuva 96 vasemmalla ylhäällä
Ikkuna

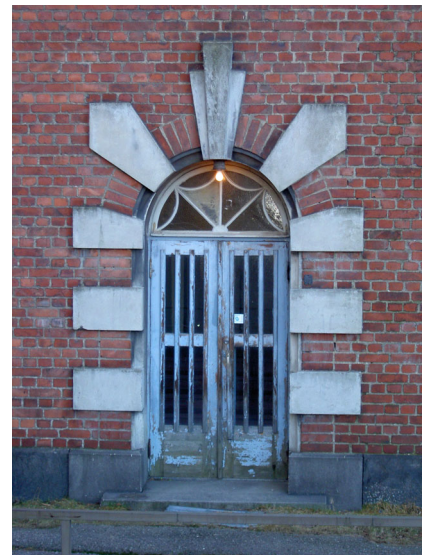
Kuva 97 oikealla ylhäällä
Pihanpuoleinen sisäänkäynti

Kuva 98 vasemmalla alhaalla
Vaurioitunutta tiiliseinää luoteis-
nurkassa

Kuva 99 oikealla alhaalla
Pääsisäänkäynti Ilmarinkadulle

Kuvat 100, 101 alhaalla

Lompanlinnan rakentamisen aikaan viereisellä tontilla sijaitsi kivirakenteinen kerrostalo, Osakeyhtiö Pulkka. Jotta Pulkkan päätyhuoneistot eivät olisi kokonaan menettäneet luonnonvaloa Lompanlinnan rakentamisen myötä, sovittiin että uudisrakennuksen kaakkoisnurkkaa viistetään toisen kerroksen kohdalta. Pulkka on myöhemmin purettu, ja Lompanlinnan nurkka suoristettu, mutta asia on edelleen nähtävissä; toisen ja kolmannen kerroksen välipohjan kohdalla näkyy ilmeisesti ulokkeellisen välipohjan reunapalkki ja paikkauksen jäljet tiiliseinässä.

pintarakenteet ja –materiaalit

porrashuone	
katto	peittomaalattu tasoite
seinät	peittomaalattu tasoite
lattiat	puna-harmaa shakkiruudutettu keraaminen laatta
kaidetolpat	kuultolakattu pyöreä puu
käsijohde	kuultolakattu puu
kaidepienat	musta neliömäinen teräs
asuinhuoneisto	
katto	peittomaalattu paneeli
seinät	peittomaalattu tasoite
lattiat	muovimatto
varusteet	kaakelipintainen puuliesi
tekniikka	uunilämmitys, kylmävesi, vesiw:c:t

Kuva 102
Lompaninnan betoniporras

Kuva 103
Kattolunetti porrashuoneessa

Kuva 104 yläpuolella
Porrashuoneen seinän hilseilevää maalipintaa

Kuva 105 alhaalla vasemmalla
Porrashuoneen salmiakkiruudutettu kivilattia ja taotun teräskaitteen puinen käsijohde

Kuva 106 alhaalla keskellä
Huoneisto-ovet ovat lasiaukollisia puupeiliovia

Kuva 107 alhaalla oikealla
Toisen kerroksen parvekkeen ovi porrashuoneessa

Kuva 108
Asuinhuoneistojen keittiöissä on alkuperäiset puuliedet.

Kuva 109
Rakennuksessa ei ole keskuslämmitystä. Asuntoja lämmitetään uuneilla ja irrallisilla lämmittimillä.

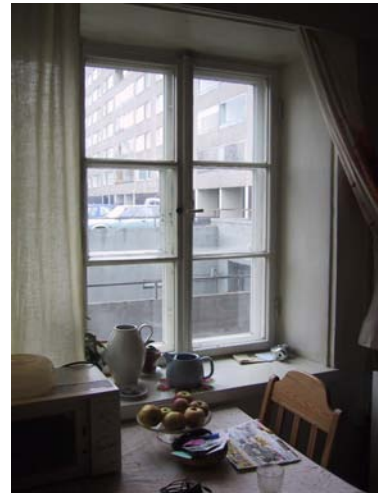
Kuva 110
Asunnon WC

Kuva 110
Näkymä asunnon keittiöstä

Kuva 111
Keittiökaluusteet

Kuva 112
Keittiön ikkuna

Kuva 113
Huoneistojen sisäovet ovat peitto-maalattuja peiliovia

Kuva 114
Näkymä kellarikäytävästä. Kellarissa on asuntojen irtaimistovarastot.

Kuva 115
Rakennuksessa on korkea avoin kylmä ullakko

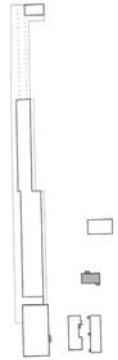
Kuva 116
Sisäoven vedin

Kuva 117
Lattia jalkalistoiksineen

Kuva 118
Asunnon eteisen peittomaalattu paneelisisäkatto

2.5 Terveydenhuoltokeskus 5/31

2.5.1 Rakennuksen kuvaus ja arviointi

Puurankainen pystyrimalautaverhoiltu pientalo rakennettiin VR:n henkilökunnan terveysasemaksi 1953. (vuoteen 56 asti nimenä poliklinikka). Ulkoasultaan talo muistuttaa paljon jälleenrakennuskauden 1,5-kerroksista asuinpientaloa, ns. rintamamiestaloa. Vastaavanlaisia terveydenhuoltokeskuksia tehtiin 1950-luvun alkupuolella Tampereen lisäksi ainakin Piekämäelle, Haapamäelle, Joensuuhun ja Kouvolaan.⁹ Lompanlinnan ja terveydenhuoltokeskuksen väliseen pihaa laadittiin rakentamisen yhteydessä istutussuunnitelma ('Ehdotus poliklinikan puistoksi Tampereella').¹⁵

Kuva 119

Terveydenhuoltokeskus sijaitsee Vellamonkadun ja Peltokadun kulmassa.

Kummallakin sivulla on sisäänkäyntikuistit. Alakerrassa oli potilaiden odotus- ja pukutilat, lääkärin vastaanottohuone, hoituhuone sekä kylpyhuone. Yläkerrassa oli asunto. Rakennus toimii nykyään tilapäismajoituskäytössä.

2.5.2 Rakennusvaiheet

1953 suunn. J. Ungern ^{8,14}

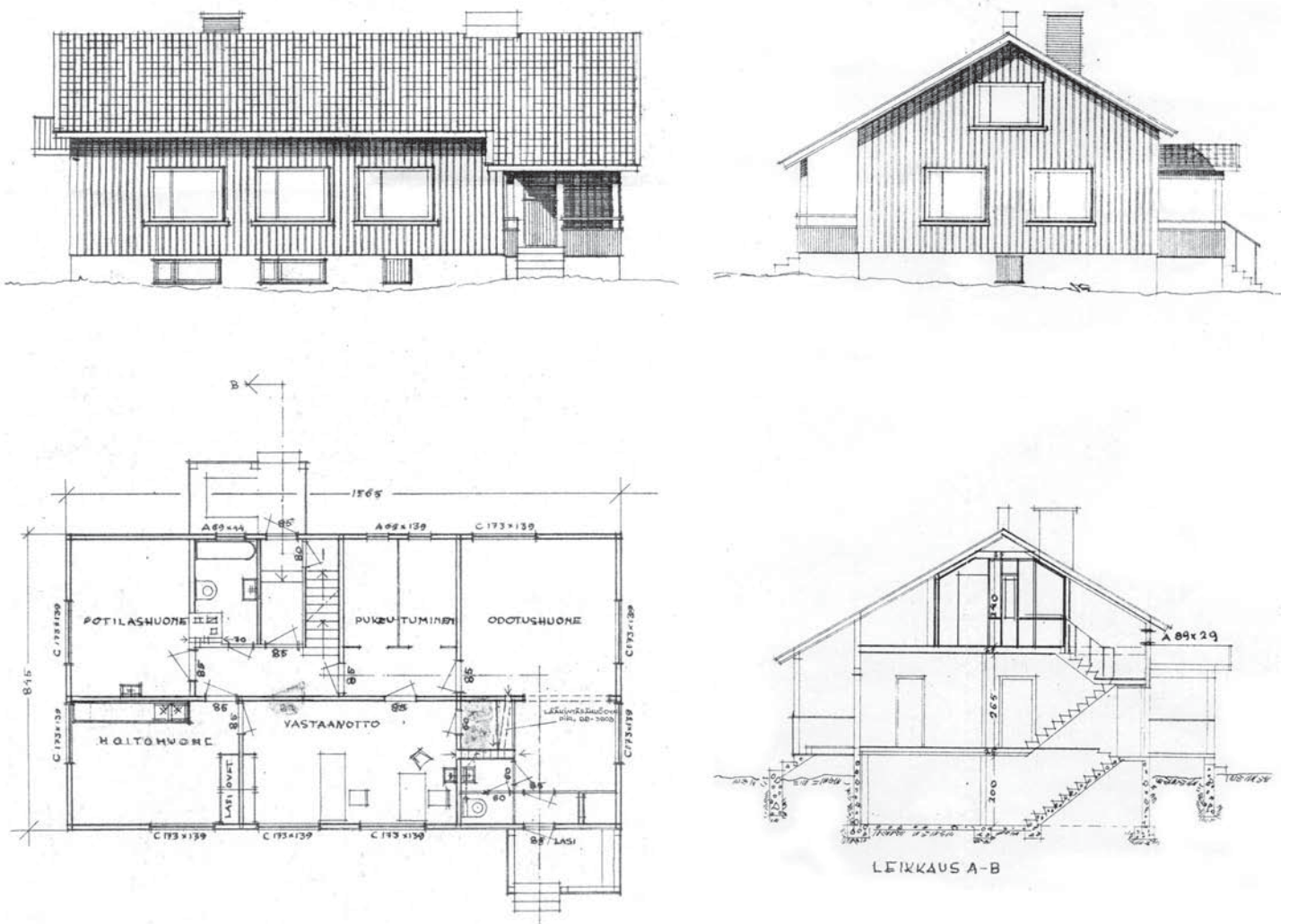
1974 terveydenhuoltokeskuksen henkilökunnan sosiaalitilojen muutos ⁷

1975 audiometri- eli kuulontutkimustilan rakentaminen terveydenhuoltokeskukseen 9/1975 ⁷

1979 muutos

Kuva 120

poliklinikan tyyppiirustuksia. Julkisivut etelään ja itään, pohjapiirustus ja leikkaus. Ei mittakaavassa.

2.5.3 Inventointi

yleistiedot

osoite	Vellamonkatu 1, Tampere
rakennusvuosi	1953
omistaja	Ratahallintokeskus
käyttäjä	
alkup.käyttö	työterveysasema
nykyinen käyttö	majoituskäytössä
kerrosluku	asuinkerros, ullakkokerros ja kellari

runko ja julkisivut

sokkeli	peittomaalattu betoni
runko	puuranka
julkisivumateriaalit	peiterimalaudoitus
julkisivuvärit	vaaleankeltainen peittomaalaus
kattomuoto	harjakatto
katemateriaali	tiili
piiput	pellitettyjä
ulko-ovet	paneelipintaisia lasiaukollisia puuvia, tummanruskeita
sadevesijärj.	vaakakourut ja syöksytorvet
ulkorakenteet	kaksi sisäänkäyntikuistia
ikkunat	sisään-ulos aukeavia valkoiseksi peitto- maalattuja puuikkunoita

Rakennuksen sisätiloja ei ole inventoitu.

Kuva 121
Poliklinikan eteläjulkisivua Vellamonkadun varrella.

Kuva 122
Päätyjulkisivuitään

Kuva 123
Julkisivu pohjoiseen

Kuva 124
Lompaninnan ja poliklinikan välistä puistoa

Kuva 125 vasemmalla ylhäällä
Pohjoispuolen kivistä on harjakatto. Eteläpuolen kivi on katettu rakennuksen harjakaton lappeen jatkeella.

Kuva 126 oikealla ylhäällä
Eteläpuolen kivistä betoniportaatt ja ulko-ovi

Kuva 127 vasemmalla keskellä
Pohjoispuolen ulko-ovi

Kuva 128 oikealla keskellä
Ikkunoita eteläjulkisivussa. Ikkunoissa ei ole vesipeltejä, ja julkisivun kunnossapitokorjauksia on laiminlyöty.

Kuva 129 vasemmalla alhaalla
Eteläkuistin räystääs. Kuistin räystäään vaakakouru on rakennuksen ainoa sadevedenpoistojärjestelmä.

3 Yhteenveto ja arviointi

3.1 Ratapihan merkitys Tampereella

Alun perin kaupungin laidalle rakennettu valtionrautateiden hallitsema alue halkaisee Tampereen keskustan aseman länsi- ja itäpuolisiin alueisiin. Entinen tavara-asema varastoineen, veturitallit ja Tullialueen pakkahuone ja muut varastorakennukset raiteiden itäpuolella kuuluvat vanhastaan rautateitä palvelevien varasto- ja huoltorakennusten kokonaisuuteen, jotka ovat osa rautatielaitoksen rakennusperintöä. Tampereella ne eivät muodosta yhtenäistä rautatieläisten kaupunginosaa, mutta luovat osaltaan ratapihan kulttuuriympäristöä.

Ratapihalla vuosisadan alussa vakiintunut jako aseman etu- ja takapihaan on säilynyt muuttumattomana 1900-luvun lopulle, jolloin Tullin varastoalue saneerattiin osaksi kaupunkikeskustaa. Samassa valtionrautateiden rooli on muuttunut julkisesta palvelulaitoksesta liiketaloudelliseksi yhtiöksi, jonka tehtävä on tuottaa kuljetuspalveluita, ei ylläpitää kiinteistöjä. Muutoksen myötä rautateihin liittyviä tonttimaata ja kiinteistöjä on alettu myydä ja jalostaa uuteen käyttöön. Keskustan liikennejärjestelyjen myötä ratapihan itäisivulle on suunniteltu uusi keskustan läpiajoväylä, Ratapihankatu. Tulevan kaupunkirakentamisen myötä Tampereen keskustasta katoaa lopullisesti asemaympäristöön aiemmin kuulunut varastojen ja huollon valloittama takapiha.

Tulevassa muutoksessa arvioidaan ratapihan rakennetun historian merkitys yhdyskunnan historian tallentajana. Ratapihankadun rakentamisen myötä aseman takapiha kääntynee katujulkisivuksi, jolle tavara-aseman pääovi avautuu. Rakennusta ja sen lähiympäristöä kunnostamalla on mahdollista säilyttää kerros ratapihan satavuotista kulttuurihistoriaa keskellä uudistuvaa kaupunkia.

Kuva 130

3.2 Tavara-aseman ympäristön VR:n rakennusten kaupunkikuvallinen merkitys

Tavara-asema ja muut VR:n radan itäpuolella ja Itsenäisyydenkadun pohjoispuolella sijaitsevat rakennukset olivat alunperin osa vuosisadan vaihteessa rakentunutta Tammelan ruutu-kaavakaupunginosaa. Ne ovat säilyneet fragmentteina vuosisadan alkupuoliskolta, vaikka ympäröivä kaupunki on muuttunut voimakkaasti 60-70-lukujen kaupunkisaneerauksen myötä. Tällöin funktionalistinen kaupunkirakentaminen tuhosi suljettuun katutilaan perustuneen kaupungin ja toi sen tilalle avokortteliin pohjaavan betonikaupungin. Nyt pienet VR:n rakennukset poikkeavat täysin muun Tammelan rakennusten volyymistä ja kaupunkirakenteesta.

Tavara-asema varastoinen, seuratalo Morkku, asuinrakennus 4/21 ja terveysasema liittyvät nyt ennen muuta ratapihan monikerroksiseen rakennuskantaan. Ratapihan näkökulmasta tavara-aseman kaupunkikuvallinen merkitys on muita alueen VR:n rakennuksia suurempi, koska se liittyy erottamattomasti rataan ja luo yhdessä aseman ja veturitallien kanssa aseman rakennettua kulttuuriympäristöä.

Puurakennukset Morkku ja asuinrakennus 4/21 ovat liittyneet kaupunkirakenteellisesti ratapihaan, joka oli pengerretty Tammelan ruutukorttelikaupunkia alemmalle tasolle. Kaupunki muutoksen myötä pienten puurakennusten yhteys kaupunkirakenteeseen on lopullisesti katkennut. Ne ovat jääneet suurten betonirakennusten jalkoihin. Ne muodostavat historiallista kulttuuriympäristöä vain yhdessä tavara-aseman kanssa.

Asuinrakennus 6/21, nk. Lompanlinna, sen sijaan suunniteltiin jo rakennusvaiheessaan osaksi Tammelan ruutukortteli-kaupunkia. 1970-luvun muutoksessa se on säilynyt osana betonikerrostalojen keskelle jäänyttä hajanaista vanhan Tammelan rakennusten joukkoa ja voi kunnostettuna rikastuttaa merkittäväällä tavalla kaupunkikuvaa.

Kuva 131

Kuva 132

Ratapihaan liittyvät rautatieläisten rakennukset rasteroitu. Selvitysalueen rakennuksilla tumma rasteri.

Kuvat 133, 134, 135

3.3 Rautateiden arkkitehtuuri Tampereella

Rautateiden käyttöarkkitehtuuri on pääosin rakennettu virkamiestyönä laadittujen tyyppiirustusten perusteella. Selvitysalueen rakennuksista tyyppiirustuksilla on rakennettu molemmat asuinrakennukset ja poliklinikka. Tavara-aseman ja Seuratalon piirustukset (molemmat Bruno Granholm 1905) on laadittu nimenomaan Tampereen asemaa varten. Arkkitehtikilpailun tuloksena 1936 valmistuneen nykyisen rautatieaseman funktionalistinen, valtakunnallisesti merkittävä arkkitehtuuri ja kaupunkikuvallinen merkitys Hämeenkadun päätteenä nostaa kohteen Tampereen rautatierakentamisen päämonumentiksi. Ratapihan itäpuolella veturitallit ja tavara-asema muodostavat asemarakennuksen kanssa kulttuurihistoriallisesti ja kaupunkikuvallisesti tärkeän kokonaisuuden, joka kertoo olennaisen rautatiearkkitehtuurin perinnöstä Tampereella. Muut selvitysalueen kohteet eivät kuulu rautateiden arkkitehtuurin edustavimpien rakennusten joukkoon.

3.4 Rakennuskohtainen arviointi

3.4.1 Tavara-asema ja kylmät varastohallit

Tavara-asema kuuluu erottamattomasti Tampereen ratapihan rakennusperinnön joukkoon. Se liittyy toiminnallisesti ratapihaan, mutta sen pääjulkisivu avautuu Tammelaan. Sen hyvin säilyneet sisätilat soveltuvat kunnostettuina kokoontumis-, näyttely- ja työtilakäyttöön. Vastaanottoilojen sisääntulohalli ja entiset konttorihuoneet tarjoavat valoisa ja viihtyisät puitteet uudelle käytölle.

Välittömästi aseman vieressä oleva, samassa vaiheessa tavara-aseman kanssa valmistunut tavarasuoja, peltimakasiini, on historiallisesti merkittävä. Sen aaltopeltiseinissä on luodireikiä muistoina vuoden 1918 taisteluista. Tavarasuojissa säi-

Kuvat 136, 137

lytettiin sodan jälkeen punavankeja. Vankien kerrotaan tallettaneen lattian sisään arvoesineitä. Nämä historialliset jäljet on huomioitava varastorakennuksen muutos- tai purkutöiden yhteydessä.

Varasto kertoo tavara-aseman toiminnasta. Junat lastattiin ja purettiin pistoraiteilta radan suunnassa polveilevissa katoksissa. Varaston niitattu teräsrakennejärjestelmä basilikatyyppisine yläikkunoineen on rakennushistoriallisesti kiinnostava.

Muiden varastojen ja katosten kulttuurihistoriallinen merkitys on vähäinen. Ne kertovat osaltaan tavara-aseman toiminnasta raiteiden vierellä.

3.4.2 Rautatieläisten seuratalo Morkku

Rautatieläisten seuratalo kuuluu talotyyppinä rakentamisaikakaudelleen tyypillisiin osittain talkootyönä valmistuneisiin työväen- ja urheiluseurojen vapaa-ajanrakennuksiin. Se on tarjonnut tilat rautateiden henkilökunnan kulttuuri- ja harrastustoiminnalle. Rakennus on korjausten myötä menettänyt alkuperäisyyden kansallisromanttisen asunsa. Kulttuuri- ja rautatiehistoriallisen merkityksen rinnalla rakennuksen arkkitehtuurihistoriallinen ja kaupunkikuvallinen merkitys on vähäinen.

3.4.3 Asuinrakennus 4/21

Pinnoiltaan rapistunut puurakenteinen asuintalo 4/21 on rakenteiltaan terve ja säilynyt rakennusosia myöten alkuperäisessä asussaan. Mikäli rakennuksen säilyttäminen on nykyisellä paikallaan mahdotonta, se voidaan siirtää toisaalle. Vähimmillään talon rakennusosat tulee kierrättää.

3.4.4 Lompanlinna

Tiilirakenteinen asuinrakennus on säilynyt jopa lämmitysjärjestelmää myöten alkuperäisessä klassistisessa asussaan.

Kuva 138

Huolimatta kunnossapidon laiminlyöntien aiheuttamasta rapiosta on se mahdollista kunnostaa säilyttäen rakennuksen alkuperäinen ilme jopa sisustuksen yksityiskohtia myöten. Kun talo korjataan näin säilyttäen sen ominaispiirteet ja kun lähiympäristön kaupunkirakentamisessa huomioidaan sen mitta-kaava, voi rakennus hyvin nousta tamperelaisten arvo-rakennusten joukkoon.

3.4.5 Terveysasema

Rautatien henkilökunnan terveysasema edustaa jälleenrakennuskauden 1,5-kerroksista asuinpientalotyyppiä. Nykyisellä paikallaan rakennus jää irralliseksi sekä yhteydestään rautateihin että jälleenrakentamiskauteen. Näin rakennuksen arkkitehtuurihistoriallinen ja kaupunkikuvallinen merkitys on vähäinen.

4 Lähteet

4.1 Arkistot

Tampereen kaupungin kaupunkimittauksen kartta-arkisto
 Tampereen museoiden kuva-arkisto
 Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkisto
 Rautatiemuseon kuva-arkisto, Hyvinkää
 Valtionrautateiden Tampereen arkisto, valtion kiinteistöjen luetteloimislomakkeet.
 Valtionrautateiden Tampereen arkisto, piirustusarkisto.
 Valtionrautateiden arkisto, Helsinki, piirustusarkisto.

4.2 Painetut

ARS Suomen taide osa 4, Eeva-Maija Viljo, Kaupungistuvan yhteiskunnan rakennustaide, s.98, Asemat, postit ja majakat. Keuruu 1989
 ARS Suomen taide osa 4, Wäre, Ritva, Arkkitehtuuri vuosisadan vaihteessa, Liikenteen ja uuden yhdyskuntatekniikan rakennukset, s. 135-136. Keuruu 1989.
 Hellström, Thure: Valtionrautateiden huonerakennukset. Suomen valtionrautatiet 1862-1912. Helsinki 1916.
 Hellström, Thure: Huonerakennukset. Suomen valtionrautatiet 1912-1937. Helsinki 1937.
 Juortamo, Seppo: Häviääkö Morkku Tampereen kartalta. Tammerkoski 7/2003, s.22-25. Tampere 2003.
 Lilius, Henrik: Suomalainen puukaupunki. Akateeminen kirjakauppa, Rungsted Kyst 1985, s. 9-10. Tönder, Tanska.
 Ojanen, R. - Laakso, A. - Kallio, S: Vanha Tampere I 1900-luvulle tultaessa. Tampereen menneisyydestä kertova kuvateos. Tampere 1989.
 Rautatierakennukset, Rautatierakennusten korjausohjeet 2, Museovirasto 1999.
 Rasila, Viljo: Tampereen historia II osa, s. 401-402. Tampere 1984.
 Suomen valtionrautatiet 1938-61
 Wacklin, Matti: Tammela, suutarien pääkaupunki. Tampere 1997.
 Valanto, Sirkka: Rautateiden arkkitehtuuri -näyttelyluettelo, Helsinki 1984.

4.3 Lähdeviitteet

- 1 Valanto
- 2 Rautatierakennukset
- 3 ARS Suomen taide osa 4, Viljo
- 4 ARS Suomen taide osa 4, Wäre
- 5 Juortamo
- 6 VR:n Tampereen arkisto, valtion kiinteistöjen luetteloimislomakkeet.
- 7 VR:n Tampereen arkisto, piirustusarkisto.
- 8 VR:n arkisto, Helsinki, piirustusarkisto.
- 9 Suomen valtionrautatiet 1938-61
- 10 Wacklin
- 11 Ojanen - Laakso - Kallio
- 12 Lilius
- 13 Rasila
- 14 Tampereen kaupungin rakennusvalvonta
- 15 Rautatiemuseon arkisto, Hyvinkää

5 Piirustusliitteet

Seuraaville sivuille on kerätty selvitysalueen rakennusten alkuperäispiirustukset ja kiinnostavat muutossuunnitelmat. Kaikkien piirusten lähde on VR:n Helsingin arkisto.

PIIRUSTUSLIITE 1

Tampereen tavara-aseman alkuperäispiirustus
toukokuu 1905 Bruno Granholm

PIIRUSTUSLIITE 2

Tampereen rautatieläisten seuratalon alkuperäispiirustus
toukokuu 1905 Bruno Granholm

PIIRUSTUSLIITE 3

Ehdotus kirjasto- ja vaatehuoneen rakentamisesta rautatieläisten klubihuoneistoon
päiväämätön ja allekirjoittamaton

PIIRUSTUSLIITE 4

Tampereen kerhotalon laajennusehdotus
27.10.1949 J. Ungern

PIIRUSTUSLIITE 5

Tampereen kerhotalon muutosehdotus
16.7.1965

PIIRUSTUSLIITE 6

Tyyppipiirustus Kasern vid Riihimäki station
päiväämätön ja allekirjoittamaton

PIIRUSTUSLIITE 7

Asuinrakennus Tampereella

Oskar Lindberg

PIIRUSTUSLIITE 8a

Tyypipiirustus SVR:n asuntorakennus Vaasassa&Tampereella

4.3.1922 Thure Hellström

PIIRUSTUSLIITE 8b

Asuntorakennuksen alkuperäispiirustus

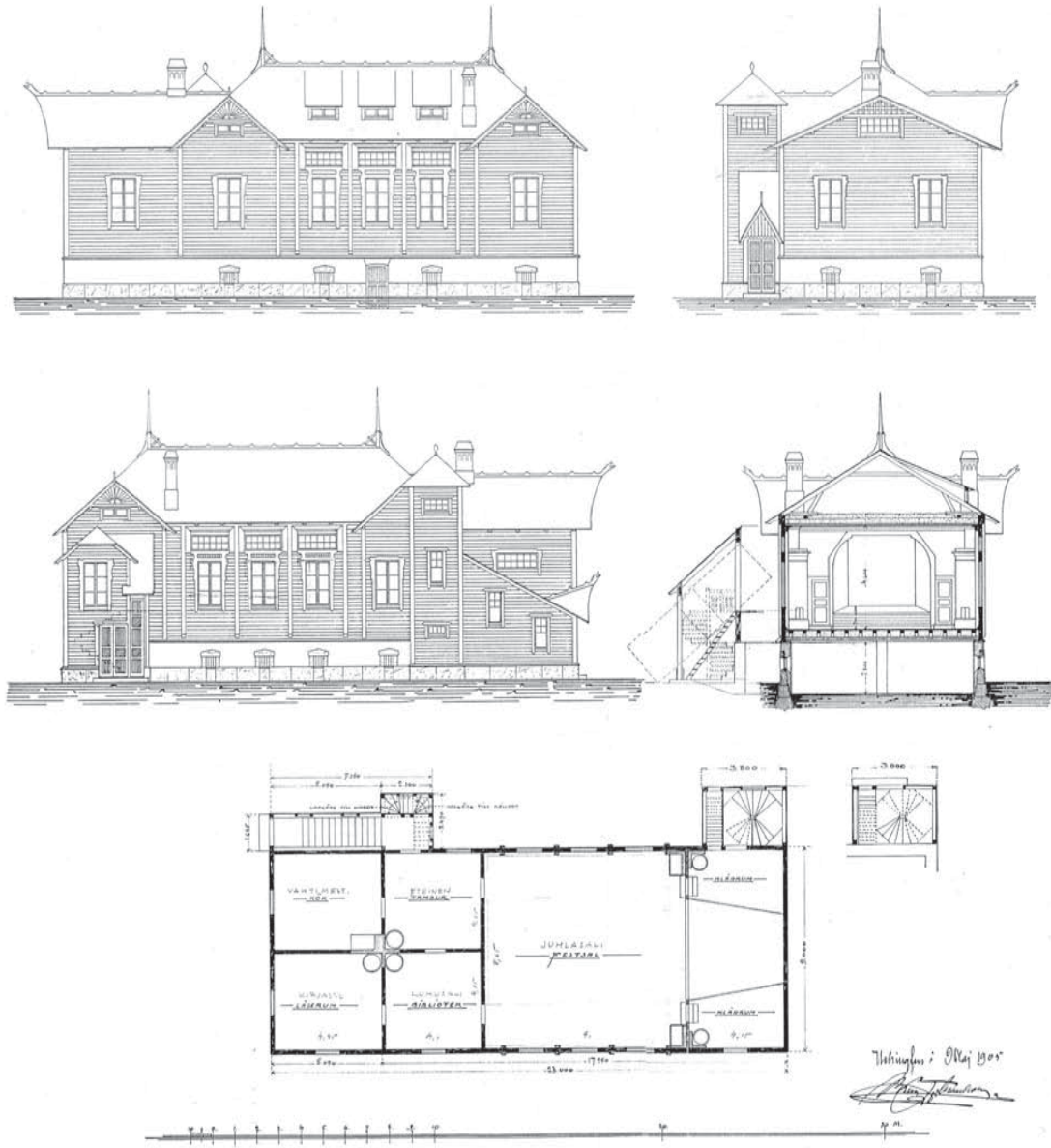
13.4.1923 Bruno Granholm

PIIRUSTUSLIITE 9

Tyypipiirustus terveydenhuoltokeskus

26.8.1952 J. Ungern

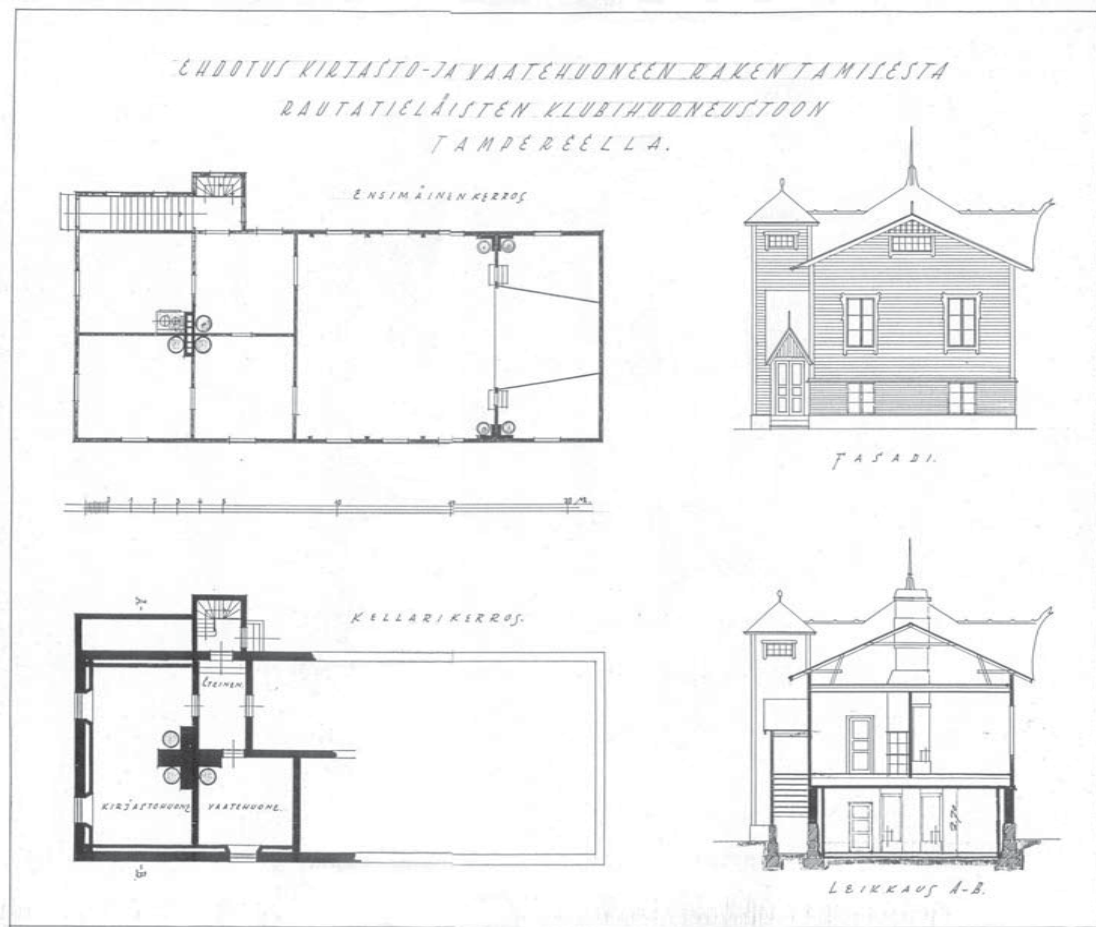
RITNING TILL KLUBBLOKAL I TAMMERFORS

H^o 666 L. 117

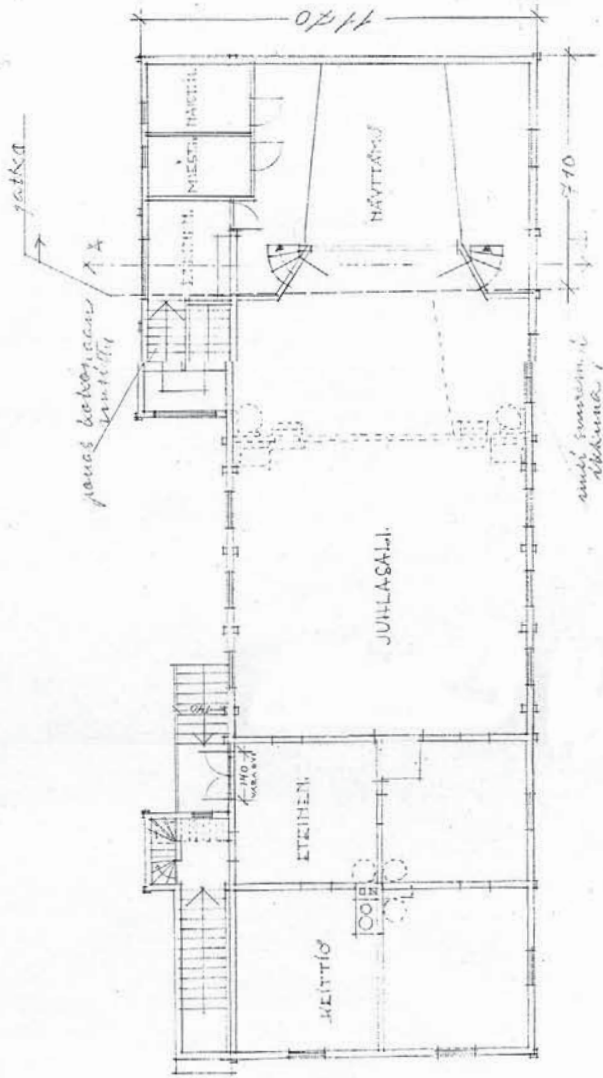
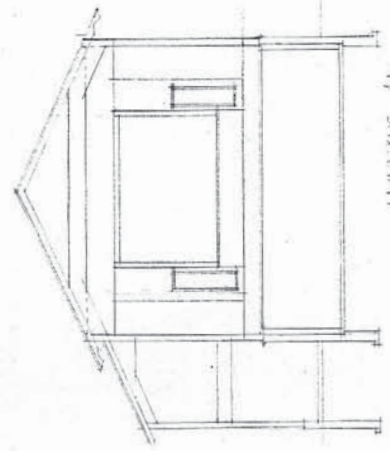
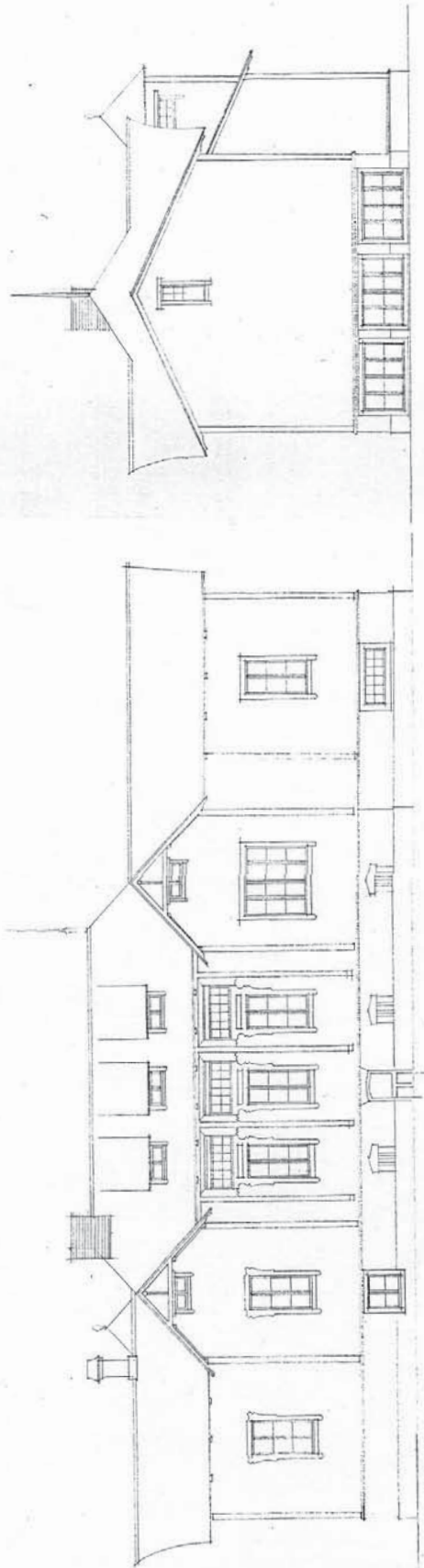
PIIRUSTUSLIITE 2

Tampereen rautatieläisten seuratalon alkuperäispiirustus
toukokuu 1905 Bruno Granholm
ei mittakaavassa

PIIRUSTUSLIITE 3

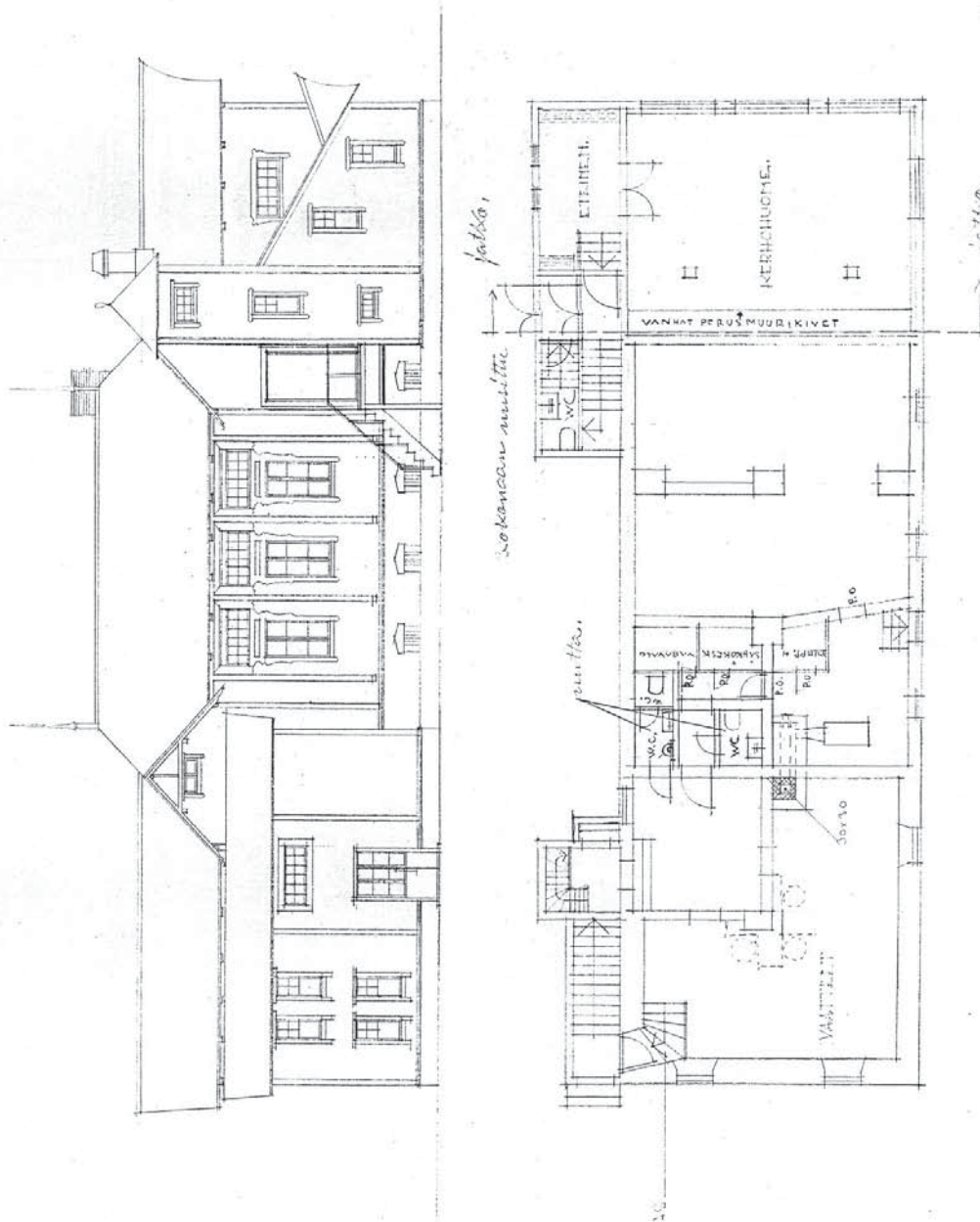
Ehdotus kirjasto- ja vaatehuoneen rakentamisesta rautatieläisten klubihuoneistoon päiväämätön ja allekirjoittamaton ei mittakaavassa

MAK. 1949.11.27	30020	VALTIONKIRJALLINEN RAVINTOKÄSITTELY- HUONEKÄSITTELY
1:100	1:100	RAVINTOKÄSITTELY- HUONEKÄSITTELY
1949	1949	RAVINTOKÄSITTELY- HUONEKÄSITTELY
1949	1949	RAVINTOKÄSITTELY- HUONEKÄSITTELY

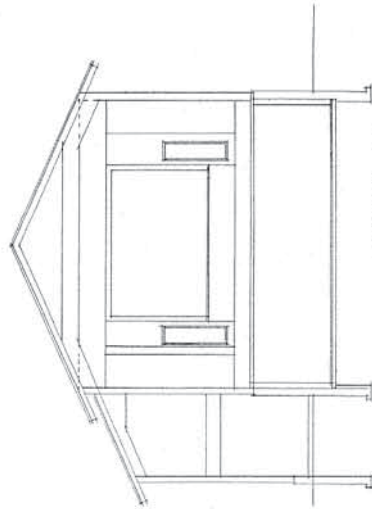
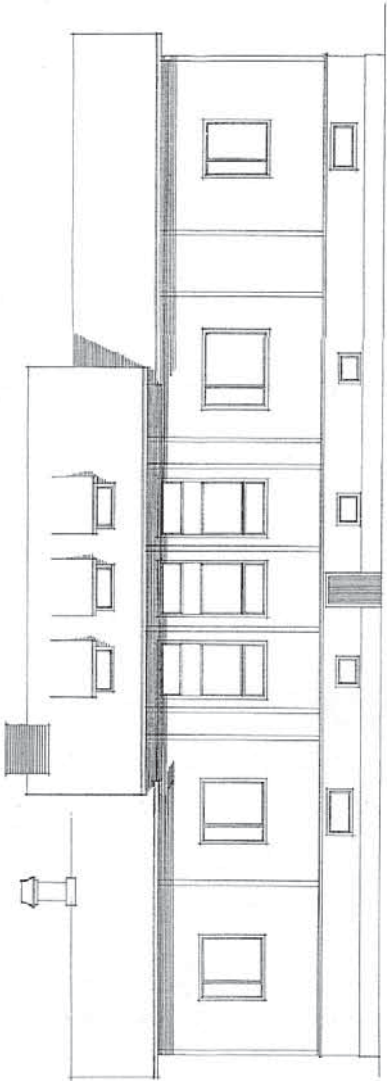
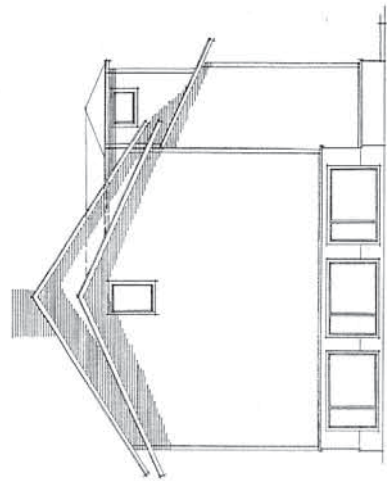
*paikka
käsittelyhuoneeseen
toiset kaksit.*

PIIRUSTUSLIITE 4a
Tampereen kerhotalon laajennusehdotus
27.10.1949 J. Ungern
ei mittakaavassa

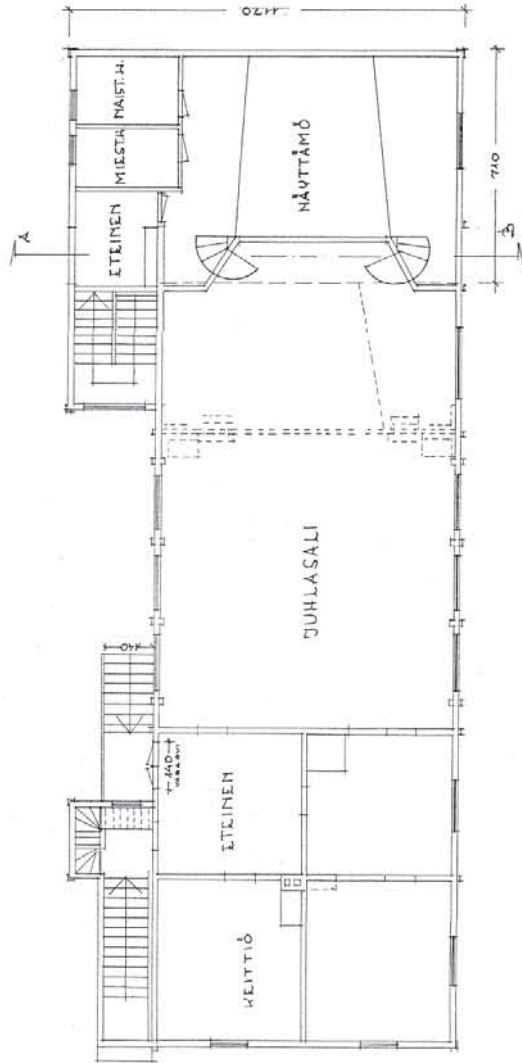

VALTIORUUTUJEN RATATEKNILLINEN TOIMISTO HUONEPÄIKKÄSUUNNITUS	Suunn. 1:100	1949	11.10.49
TAMPEREEN KERHON TALON LAAJENNUS	LOO.	1949	11.10.49
S.A.H.	1949	11.10.49	11.10.49

PIIRUSTUSLIITE 4b
 Tampereen kerhotalon laajennusehdotus
 27.10.1949 J.Ungern
 ei mittakaavassa

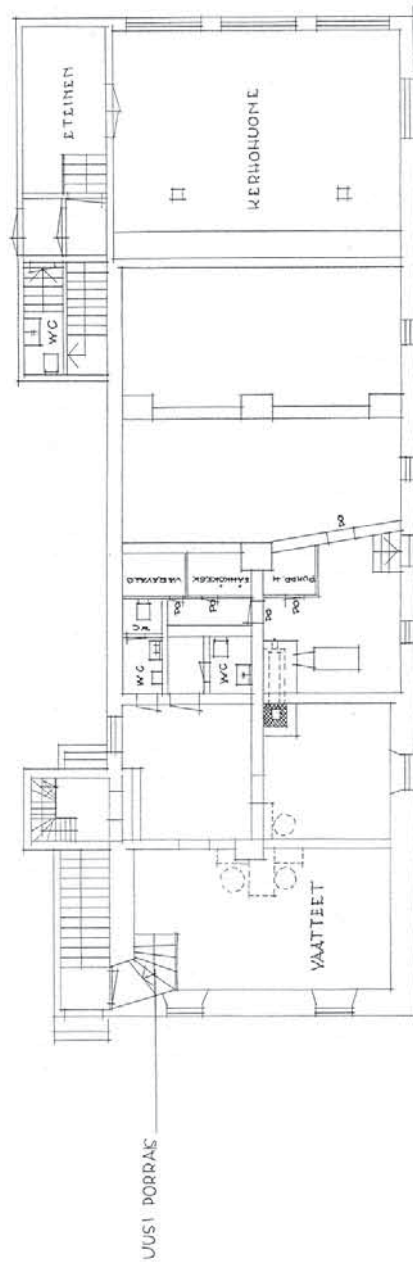
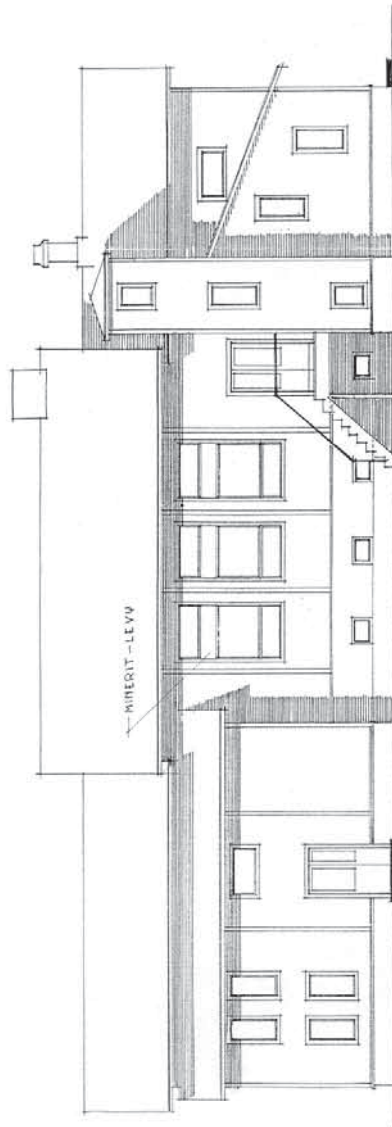
LEIKKAUS AB

RATATEKNINEN EIDIMISTO
 WR RINGIERAKENTURUUKKASIO 4/100
 TAMPERE KERHOTALON MUUTOSEHDOTUS
 1/17 16.7.1963
 SUUNNITTELIJA
 SUUNNITTELO K.E.S.-GA. OH.

Handwritten signature

PIIRUSTUSLIITE 5a
 Tampereen kerhotalon muutosehdotus
 16.7.1965
 ei mittakaavassa

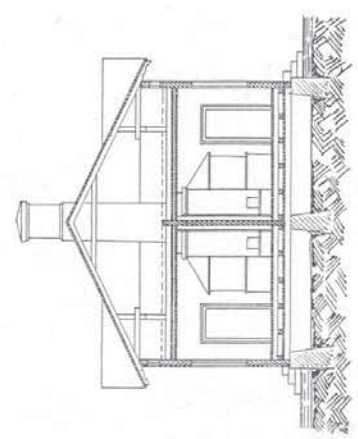
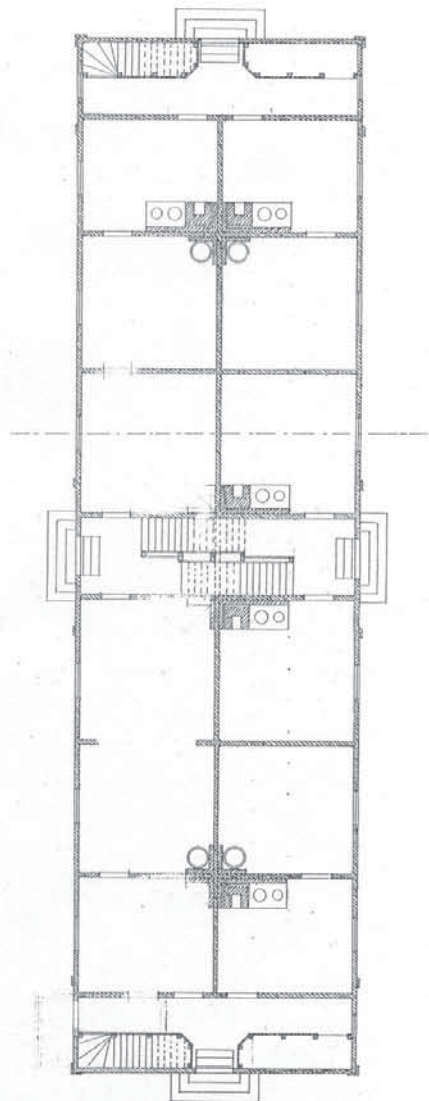
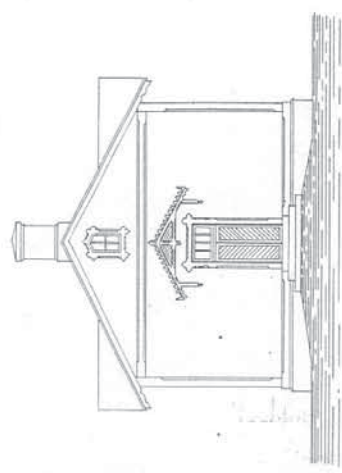
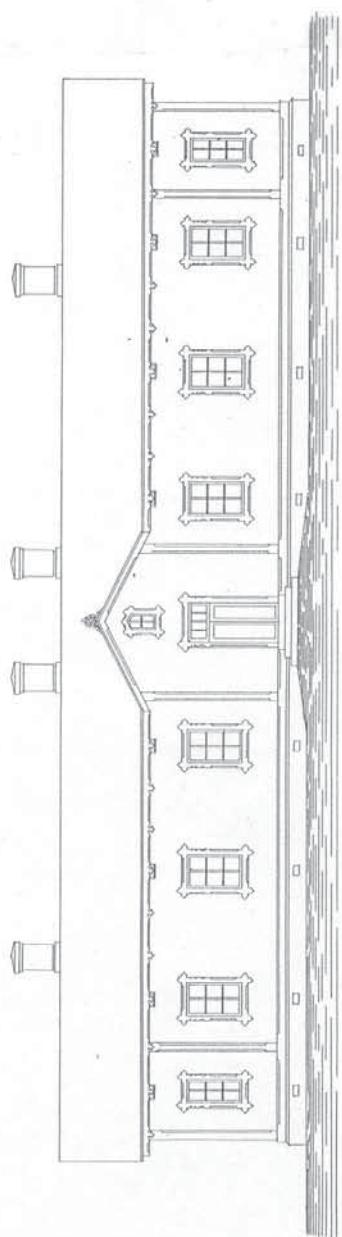

RAIATEKNINEN TOIMISTO
VR HUONERAKENNUSTO
 LAASINKO 10000
 00100
 666 (B) | 16.7.1965
 JOULIEN ALUE-OS. OY.

TAMPERE
 KERHOTALON MUUTOSEHDOTUS
 1/100
 10000
 10000

PIIRUSTUSLIITE 5b
 Tampereen kerhotalon muutosehdotus
 16.7.1965
 ei mittakaavassa

Kasern vid Riihimäki station
 för
 Stationspersonalen och dejourerna af Åbo banans personal.

N° 187a L. 95

1/2

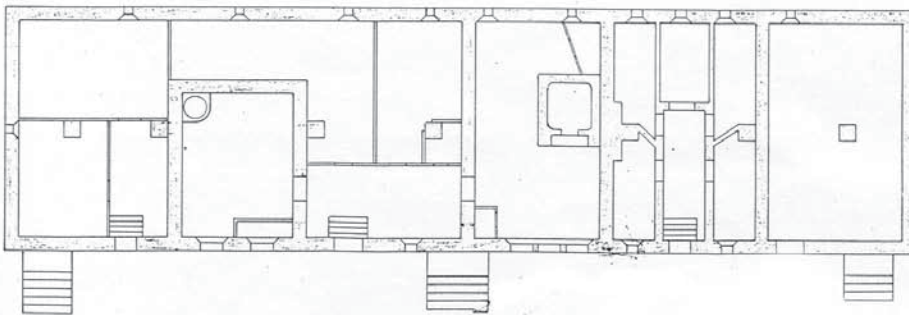
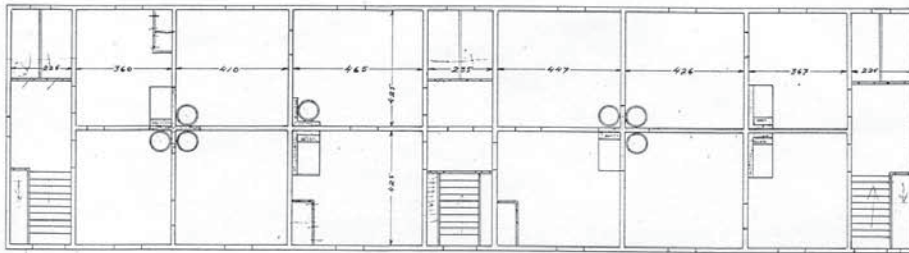
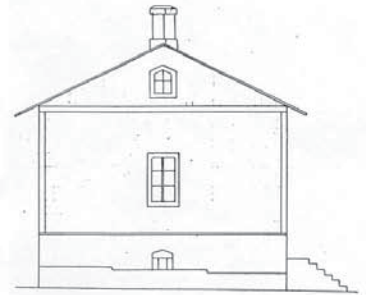
RIIHIMÄKI BUSTAD FÖR 8 FAMILJER

PIIRUSTUSLIITE 6

Tyypipiirustus Kasern vid Riihimäki station
 päiväämätön ja allekirjoittamaton
 ei mittakaavassa

Asuinrakennus

Tampereella.

*W.L. 2.1951
Kotio ensi-
koti*

Mittakaava: 1:100

Oskar Lindberg. 23.

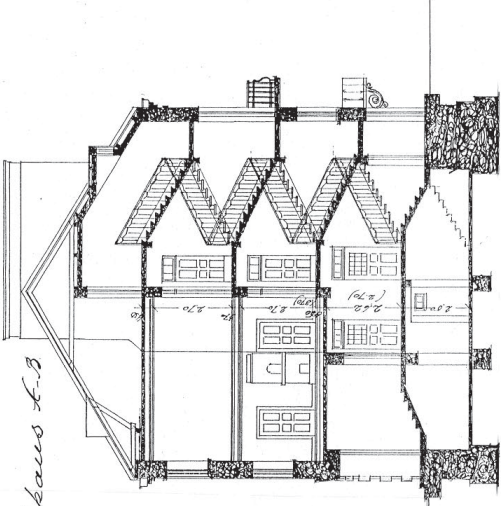
N° 187 c L. 95

PIIRUSTUSLIITE 7
Asuinrakennus Tampereella
Oskar Lindberg
ei mittakaavassa

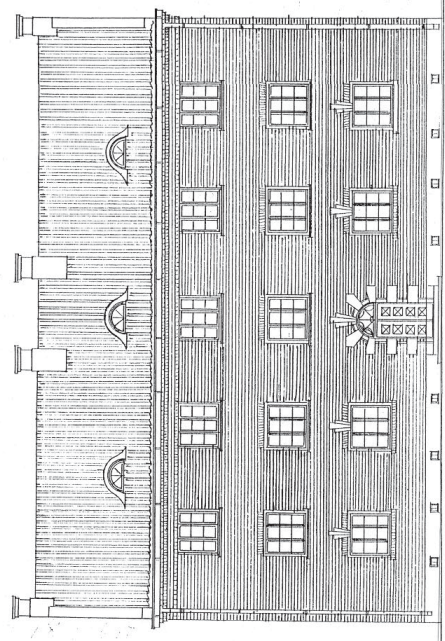
Arvo 1923

S. U. R. n. Asuntorakennus Vaasassa & Tampereella,

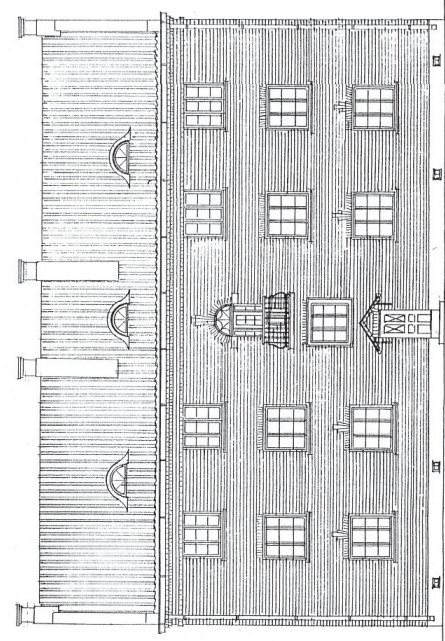
(Tampereella kolmasikseno sama kuin Toimikentros,

Liikkaus A.B

Kadulle

Sivalle

Arkkitehti Thure Hellström
 Puhelin nro. 1222
 Yrjökatu 12
 Helsinki

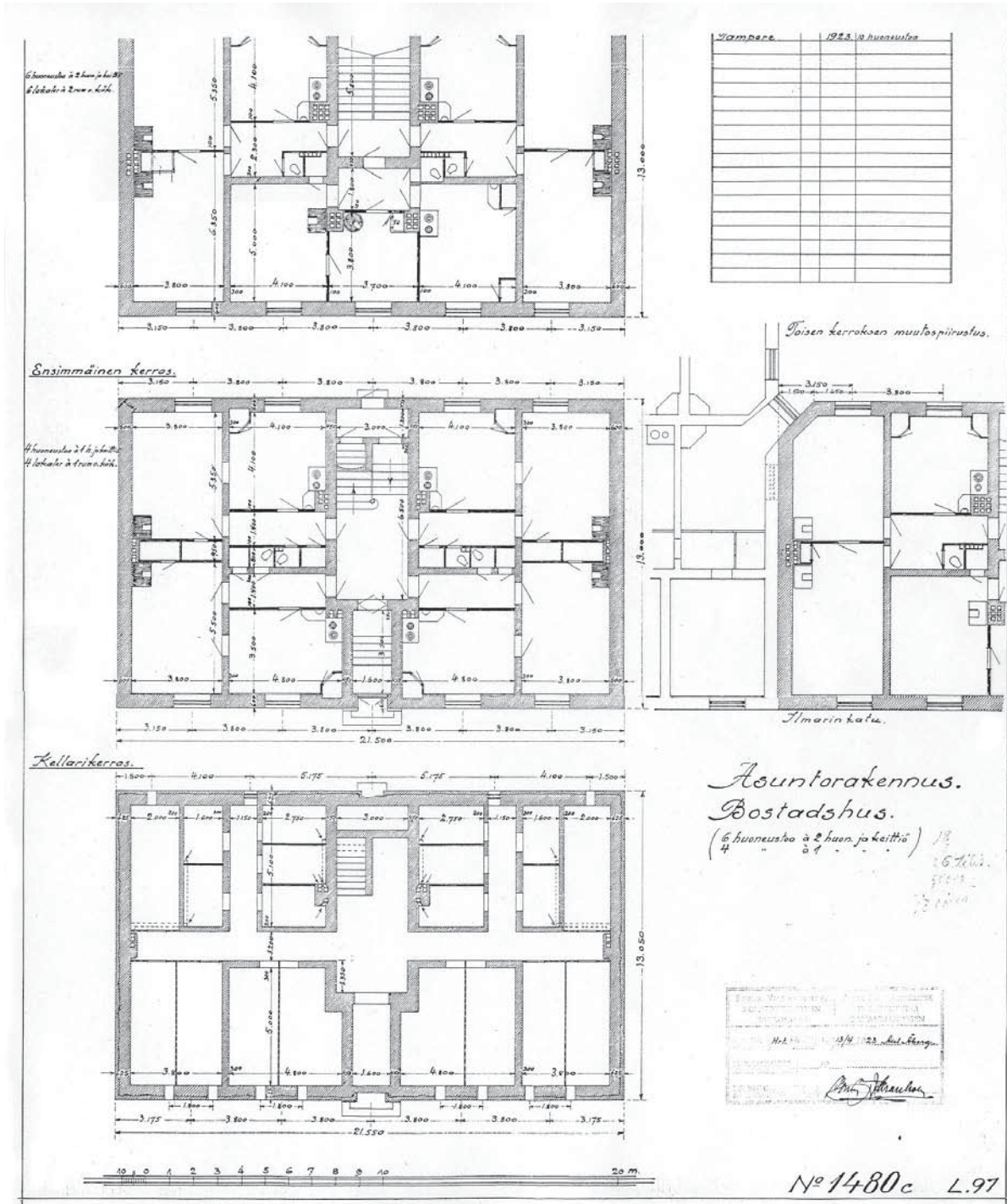
ARVON 1000000	ARVON 1000000	ARVON 1000000	ARVON 1000000
1000000	1000000	1000000	1000000
1000000	1000000	1000000	1000000
1000000	1000000	1000000	1000000

Arv. 1000000
 Thure Hellström

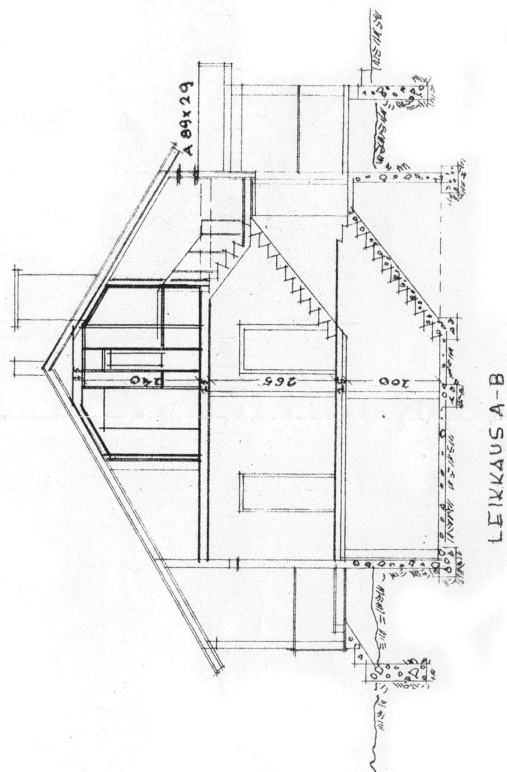
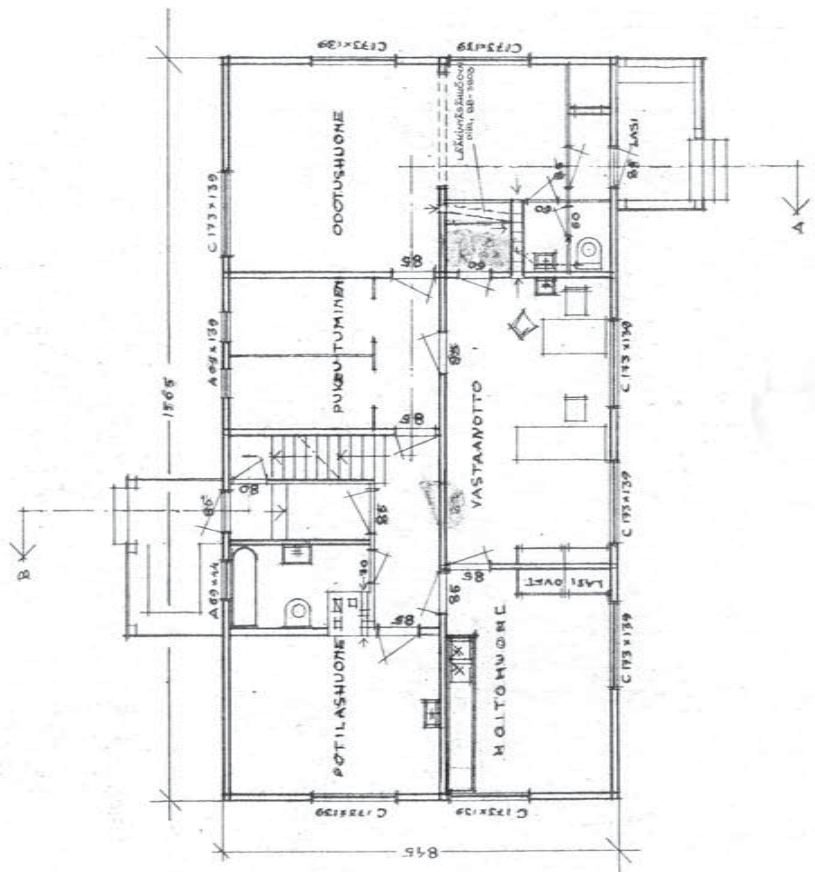
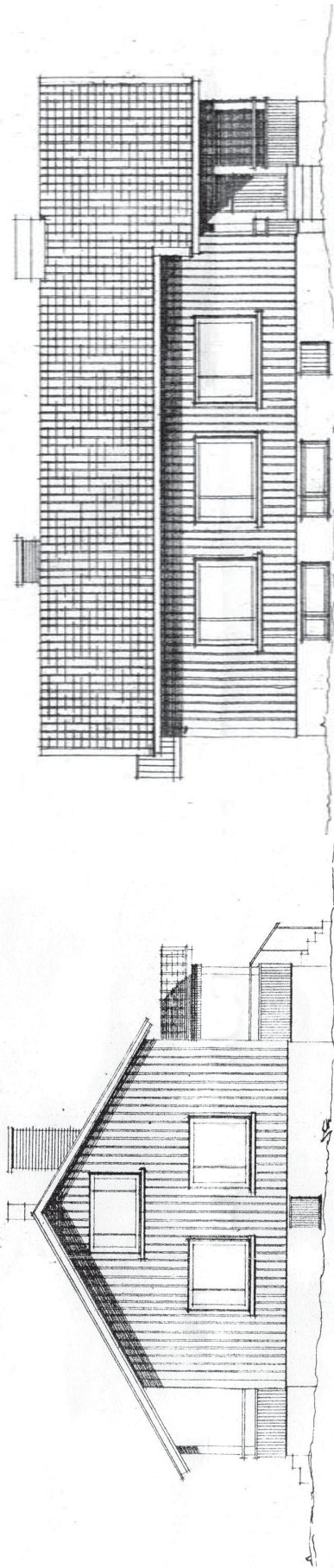
N:o 14806 L. 97

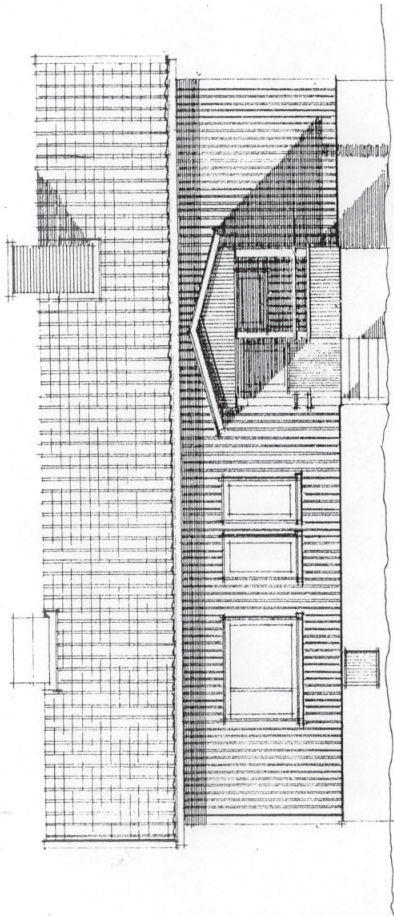
PIIRUSTUSLIITE 8a
 Tyypipiirustus SVR:n asuntorakennus Vaasassa & Tampereella
 4.3.1922 Thure Hellström
 ei mittakaavassa

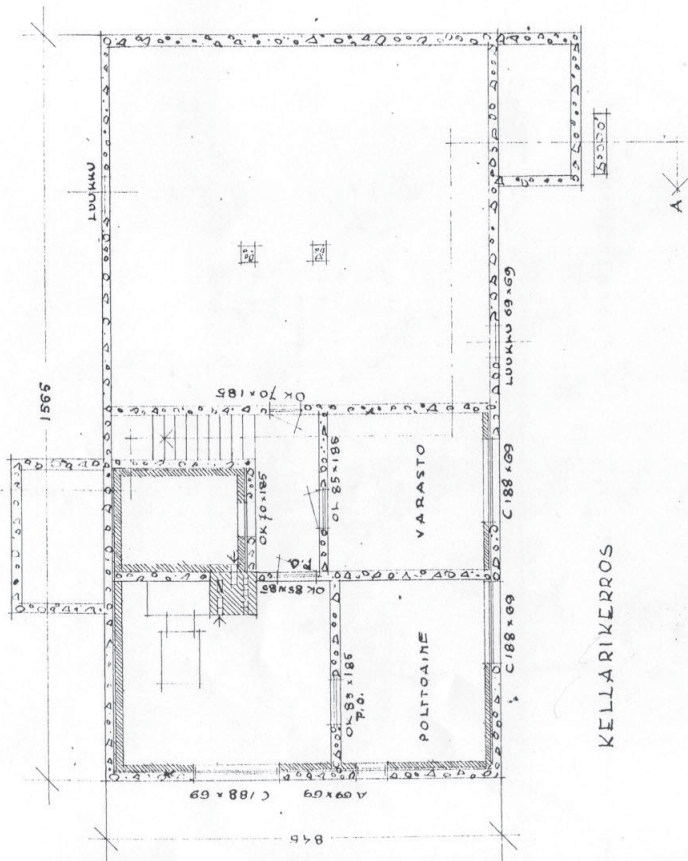
PIIRUSTUSLIITE 8b
Asuntorakennuksen alkuperäispiirustus
13.4.1923 Bruno Granholm
ei mittakaavassa

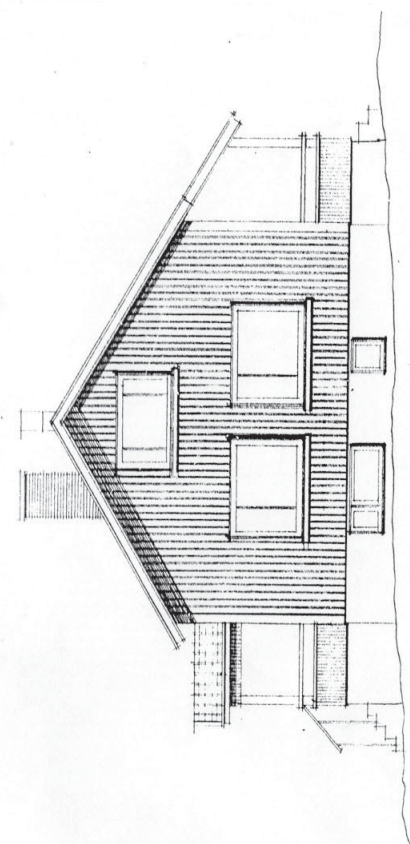
PIIRUSTUSLIITE 9b
 Tyypipiirustus terveydenhuoltokeskus
 26.8.1952 J.Ungern
 ei mittakaavassa

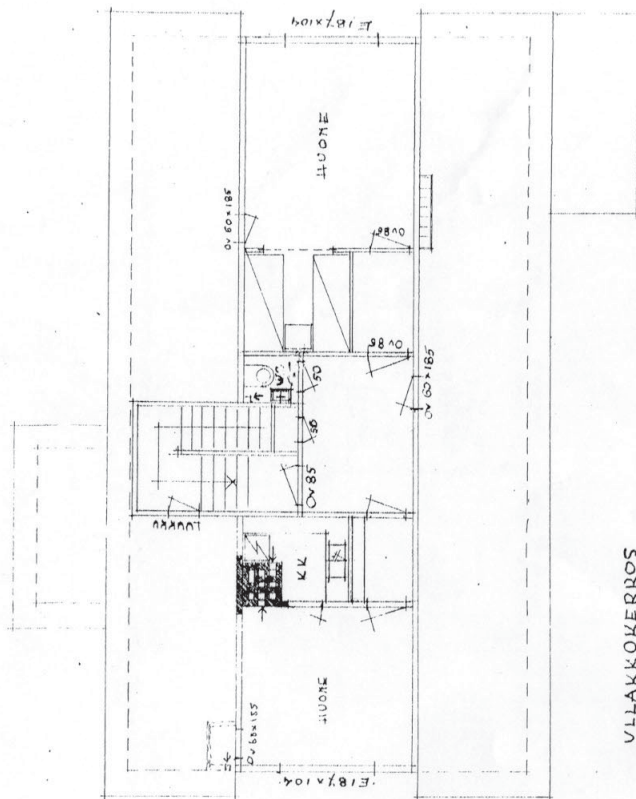
B

KELLARIKERROS

B

VILAKKOKERROS

PIIRUSTUSLIITE 9b
 Tyypipiirustus terveydenhuoltokeskus
 26.8.1952 J.Ungern
 ei mittakaavassa

